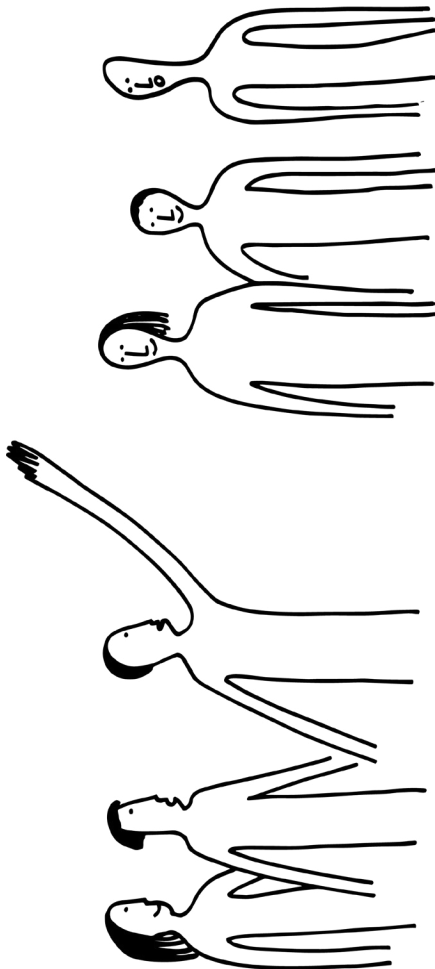

Ro3kvit: урбаністична коаліція для України та
Ініціативна група з відбудови України (URAG)

Міжнародний підрозділ Американської асоціації
планування (APA)

Довідник із залучення громадськості до процесів містобудування в Україні

Контактні особи в Європі:

Дарина Пасюта, daryna@pasyuta.com (українська мова)

Домініка Людвікова, domcaludvikova@gmail.com (англійська мова)

Фулко Трефферс, fulco@12n.nl (англійська мова)

Контактні особи в США:

Гала Корнієнко, gallynart@gmail.com (українська мова)

Цзин Чжан, jing@planning.community (англійська мова)

Редколегія:

Дарина Пасюта

Домініка Людвікова

Фулко Трефферс

Гала Корнієнко, Ph.D.

Тім Ван Епп, н.с. Американського інституту сертифікованих проєктувальників (AICP)

Цзин Чжан, Американський інститут сертифікованих проєктувальників (AICP)

Інші автори:

Алі Естефам

Ендрю Ґаст-Брей, Ph.D., Американський інститут сертифікованих

проєктувальників (AICP), Конгрес Нового урбанізму (CNU-A)

Іраїда Руїз Боде, н.с. Американського інституту сертифікованих проєктувальників (AICP)

Федір Гонца, Ph.D.

Мішель Тулло

Графічний дизайн: Дарина Пасюта, Катерина Кадуріна

Переклад: Олена Нефьодова

Редагування: Тетяна Олійник

<https://doi.org/10.36196/0726.2023>

2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
<hr/>	
РОЗДІЛ I - ОСНОВИ	6
1. Вступ	7
2. Важливість залучення громадськості	9
3. Взірцева практика	13
4. Виклики, які потрібно подолати	17
5. Схема процесу	21
6. Зацікавлені сторони	23
7. Інструменти	27
8. Стратегії залучення	37
9. Основні теоретичні положення	41
10. Доступність	47
11. Список використаних джерел	50
<hr/>	
РОЗДІЛ II - УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	52
12. Законодавче регулювання	53
13. Статус громадської участі	59
14. Історія містобудування	63
15. Список використаних джерел	66
<hr/>	
РОЗДІЛ III - ПРИКЛАДИ	68
м. Ісіномакі, Японія	69
Екоселище Таомі, Тайвань	71
м. Онагава, Японія	73
м. Соледар, Україна	75
м. Великий Шариш, Словаччина	77
м. Познань, Польща	79

ПЕРЕДМОВА

Коаліція Ro3kvit – це понад 80 фахівців з України та інших країн світу, що об'єднали свої зусилля для розвитку знань і методик для відбудови міського та сільського середовища й інфраструктури України. Через дослідження та проектування ми вирішуємо нагальні потреби, які нині озвучують зацікавлені сторони, та інтегруємо наші напрацювання до стратегій майбутнього. Спираючись на дослідження інших країн, зокрема тих, які пережили війну, ми розробляємо нові орієнтовані на майбутнє методи урбаністичного дизайну, організаційні підходи на основі співтворення та сталого розвитку.

Ініціативна група з відбудови України (URAG) заснована Міжнародним підрозділом Американської асоціації планування (APA). Завдання URAG як волонтерської організації полягає в розробці та підтримці проєктів та програм, спрямованих на допомогу у відбудові Україні шляхом мережування, розвитку спроможності, обміну знаннями та співпраці.

Коаліція Ro3kvit та Ініціативна група URAG Міжнародного підрозділу Американської асоціації планування розробили “Довідник із залучення громадськості до процесів містобудування в Україні” (надалі – Довідник) у відповідь на потребу залучення громади до повоєнного відновлення України. Випуск та розповсюдження цього Довідника здійснено завдяки підтримці ЗМІН Фундація.

Мета Довідника – надати планувальникам, керівникам та урядовцям, залученим до містобудування та розвитку України, практичне розуміння процесів залучення громадськості. Це комплексний посібник для формування нормативів та процедур в галузі містобудування. Крім того, Довідник можна використовувати для створення механізмів залучення громадськості в кон-

кретних проєктах. Це видання також буде цінним ресурсом для тренерів і викладачів, які бажають включити містобудівний компонент до своїх освітніх курсів.

Цей документ має рекомендаційний характер. Більшість загальної інформації про залучення громадськості отримано з досвіду Сполучених Штатів Америки. Автори прагнуть надати релевантні для українського контексту рекомендації, адаптовані до її історико-культурного розвитку. Ми виходимо з припущення, що процес залучення громади має універсальні характеристики, незалежні від географічного регіону. Водночас, рекомендуємо адаптувати ці настанови до унікальної ситуації конкретної спільноти.

Ми плануємо доповнювати та редагувати це видання. За потреби, робоча група періодично звертатиметься до планувальників та науковців по коментарі та роз'яснення, виправлення та додаткову інформацію, які будуть включені в цей довідник.

Робоча група буде вдячна за критичні зауваження та пропозиції щодо покращення Довідника. Запрошуємо всіх, хто хотів би долучитись до подальшої роботи, написати нам.

1. Вступ

1.1 Що таке планування?

У контексті міського розвитку “планування” означає довгострокове покращення добробуту громади шляхом визначення способів створення більш зручних, справедливих, здорових, ефективних та привабливих місць для теперішнього та майбутніх поколінь [APA Colorado]. Мета планування полягає в тому, щоб максимально забезпечити здоров’я, безпеку та економічний добробут усіх, хто живе в наших громадах [APA].

Планування за своєю сутністю є заняттям міждисциплінарним. Воно може поєднувати технічне забезпечення, архітектуру, ландшафтну архітектуру, екологію, геологію, економіку, фінансову справу, соціологію, статистику, охорону здоров’я, державне управління, комунікацію та інші галузі, пов’язані з міським розвитком.

Через важливість містопланування для архітектурного середовища його часто розглядають як просторове планування. Цілі сталого розвитку та Нова програма розвитку міст розглядають просторове планування як процес ухвалення рішень багатьма зацікавленими сторонами, в якому залучення громадськості є ключовим для забезпечення сталого розвитку [UN Habitat, 2023].

Містопланувальники співпрацюють із громадою, щоб отримати широке уявлення про довгострокові цінності громади стосовно здоров’я, мобільності, економіки, справедливості, інклюзивності, відчуття місця, сталого розвитку, безпеки, стійкості та загалом комфортного життя. На практиці планувальники часто виконують у своїх громадах роль фасилітаторів та посередників, які сприяють досягненню консенсусу. Вони пропонують точки зору, що ґрунтуються на цілісному плануванні, міждисциплінарній

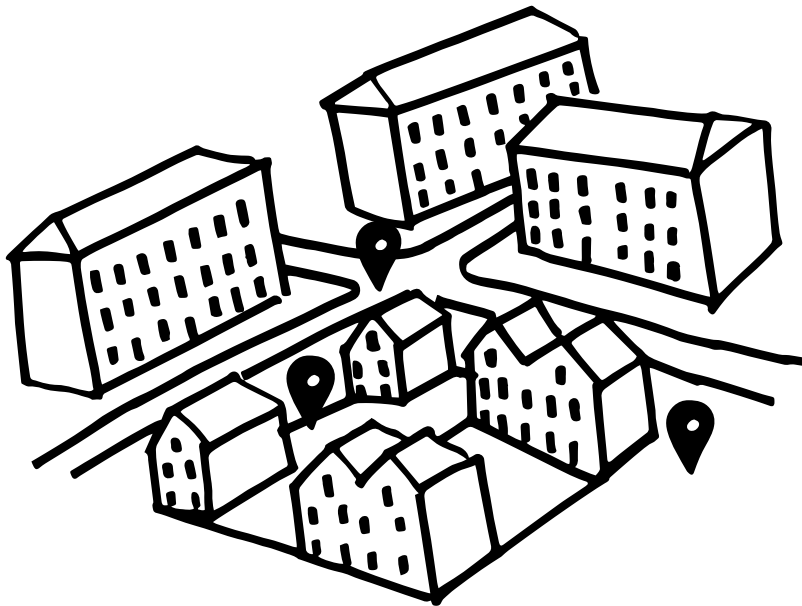
співпраці, сталому розвитку, справедливості, урбанізмі та ухваленні обґрунтованих рішень [City of Rochester].

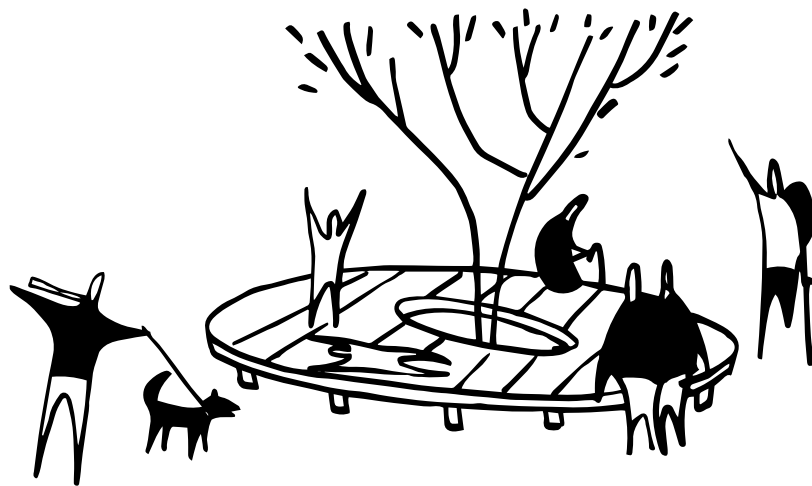
Існують різні типи планувальників, які спеціалізуються на різних галузях містопланування. Зокрема, найбільш поширені – це землекористування, транспортна інфраструктура, довкілля, житлове будівництво, економічний розвиток, збереження історичних пам’яток, планування громадських об’єктів/соціальної інфраструктури та міський дизайн (хоча варто зазначити, що деякі містобудівники займаються усім потроху).

1.2. Що таке залучення громадськості?

Залучення громадськості до містопланування – це процес взаємодії з місцевими жителями, окремими групами, підприємцями та іншими зацікавленими сторонами для обміну інформацією та можливості почути їхню думку щодо різних питань містобудування. Іншими словами, залучення громадськості – це будь-який процес, що безпосередньо залучає громадськість до ухвалення рішень та повністю враховує громадську думку у формуванні потенційних результатів і управлінні ресурсами [US EPA].

Мета полягає в тому, щоб планувальні рішення відображали потреби та прагнення місцевих громад, а процес планування був прозорим, підзвітним та інклюзивним. Залучення громадськості має різні форми: збори громади, громадські слухання, практичні семінари, опитування, проведення фокус-груп та використання онлайн-інструментів залучення.

2. Важливість залучення громадськості

Залучення громадськості є важливою складовою містобудування, адже воно забезпечує врахування потреб та інтересів місцевих громад у процесі ухвалення рішень. Трансформації міст будуть сталими тільки тоді, коли до них долучаються пріоритетні групи “недостатньо представленого та недостатньо врахованого в процесі громадської участі населення, що дозволяє такому населенню робити внесок у свій власний розвиток” [UN-Habitat, 2020].

2.1. Права людини

Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні [Загальна декларація прав людини, ООН]. Планувальні рішення впливають на життя людей. Люди, яких ці рішення стосуються, мають право брати участь у процесі їх ухвалення. Це невід’ємна частина демократичного врядування. Заклик до відкритих та багатосторонніх моделей управління базується на сприятливій ролі спільного ухвалення рішень у просуванні прав людини [Управління Верховного комісара ООН з прав людини, 2018 р.].

Цілі сталого розвитку (ЦСР) [Генеральна Асамблея ООН, 2015 р.] та Нова програма розвитку міст [UN-Habitat, 2016 b] наголошують на важливості залучення громадськості, зокрема у формулюванні Цілі 16, Цілі 16.7, Цілі 11.3 та пунктах 26, 41 та 48 Нової програми розвитку міст.

2.2 Соціальна згуртованість

Розширення повноважень громади.

Залучення громадськості надає членам спільноти право голосу в розвитку своїх громад. Це покращує загальну спроможність мешканців до громадської активності. Цей процес, у свою чергу, зміцнює соціальні зв’язки та підвищує громадську єдність. Усе це робить спільноту сильнішою та витривалішою.

Побудова довіри. Залучення громадськості зміцнює довіру між інституціями та членами громади, що забезпечує більш продуктивне та стійке довгострокове партнерство.

Соціальна справедливість. Залучення громадськості робить планувальні рішення більш справедливими та інклюзивними та сприяє врахуванню потреб маргіналізованих і недостатньо представлених груп. Це сприяє соціальній справедливості та зменшує соціальну ізоляцію та поляризацію суспільства.

Відчуття приналежності. Приналежність – це відчуття індивідом включеності в певну групу, усвідомлення прийняття групою та ідентичності як частини групи. Почуття приналежності сприяє здоровому функціонуванню, стійкості та довгостроковому процвітанню громади. Залучення – це механізм мережного планування, що об’єднує членів спільноти спільним баченням і таким чином посилює відчуття приналежності.

Сприяння змінам поведінки. Деякі громади зазнали колективної травми або пережили історичні події, які залишили їм у спадок упередження, незгоди й конфлікти.

У процесі залучення громадськості слід враховувати особливі обставини, які зумовили наявну ситуацію в громаді та бачення майбутнього її членами. Ось чому, коли планується залучення громадськості, слід використовувати міждисциплінарний підхід, який сприяє розумінню страхів та переконань усіх груп громади. Взірцеві практики показують, що окремі групи іноді не в змозі разом обговорювати певні питання, тож не слід очікувати, що вони одразу досягнуть консенсусу. Часом у процесі планування треба передбачити окремі заходи для того, щоб спершу створити почуття спільноти, завоювати довіру з боку лідерів окремих (іноді антагоністичних) груп, і лише після цього громаду можна привести до позитивної та конструктивної поведінки та отримати від неї значущий внесок.

2.3. Успіх проєкту

Кращі рішення. Залучення громадськості поглиблює розуміння та знання місцевого контексту, які можуть допомогти планувальникам ухвалювати обґрунтовані та ефективні рішення. Також залучення громадськості допомагає визначити потенційні конфлікти та виклики на ранній стадії процесу планування, що покращує кінцеві результати.

Колективно обговорюючи планувальні рішення, громада включається в інклюзивний процес, що допомагає їй прийняти фінальні результати планування, включно з пріоритетами та впровадженням. Окрім того, завдяки підвищенню прозорості та підзвітності, залучення громадськості гарантує, що рішення ухвалені в найкращих інтересах громади та є підзвітними широкому загалу.

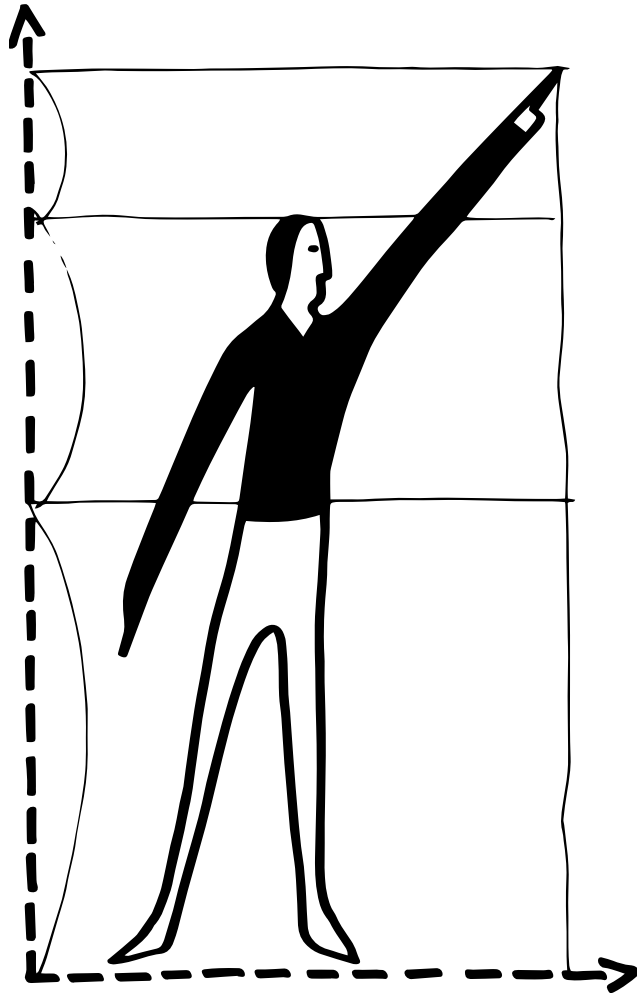
Краще обґрунтування. У багатьох випадках залучення громадськості є законодавчою вимогою, яку треба виконати перед ухваленням будь-яких планувальних рішень, особливо коли такі рішення мають на громадськість значний вплив. Залучення громадськості забезпечує дотримання законодавчих вимог та обґрунтованість рекомендацій. Також залучення громадськості підвищує вірогідність того, що рекомендації, отримані за її участю, будуть більш обґрунтованими та аргументованими.

Краща реалізація. Залучення громадськості допомагає визначити потенційні проблеми та можливості, які в іншому випадку могли б залишитись поза увагою; допомагає уникнути затримок, конфліктів та помилок, які можуть дорого коштувати – вони виникають, коли занепокоєнню громади не приділяють належної уваги. Більше того, залучення громадськості допомагає сформувати відчуття причетності до процесу планування та відповідальності за план, що розробляється, а це підвищує ймовірність успішної реалізації проєкту.

2.4. Залучення фахівців

Архітектори працюють над будівлями. Інженери працюють над конструкціями. Планувальники працюють із громадами, вирішуючи складні проблеми, які мають значний соціальний вплив. Містобудівники повинні взяти на себе зобов'язання забезпечити інклюзивність своєї роботи та залученість до неї громадськості. Подібно до архітекторів та інженерів, яким потрібно знати своїх клієнтів, планувальники повинні знати громаду, в якій вони працюють.

Планувальники не можуть досягти успіху без тісної співпраці з людьми, які живуть у громаді. З іншого боку, хоча планування — це професія, яка вимагає ретельної підготовки, планувальники не можуть знати все. Планувальникам потрібні знання та досвід громади.

3. Взірцева практика

3.1. Складові візрцевої практики

На початковому етапі. Залучайте громадськість на початку або навіть до початку проекту. 1) Це сприяє довірі та співпраці – так більше ймовірності, що люди відчують свою причетність до кінцевого результату та підтримають остаточний план; 2) інформацію, отриману від громади, можна буде використати в подальшому процесі планування.

Раннє залучення громади також сприяє уникненню конфліктів, які можуть виникнути в процесі подальшої роботи. Планувальникам та представникам спільноти слід на початку роботи чітко визначити свої перестороги, розбіжності та очікування, перш ніж вони стануть серйозними перешкодами для процесу планування.

На постійній основі. Треба інформувати учасників протягом усього процесу та постійно тримати громаду в курсі подій, особливо щоб показати, що саме було зроблено на підставі інформації та думок, якими вони поділились.

Такий постійний діалог зміцнює взаємну довіру та розуміння. Коли члени громади відчують, що їх чують та поважають, а їхні думки важливі, вони охочіше підтримують реалізацію ухвалених рішень та беруть в цьому участь. Недобре, коли планувальник з'являється, щоб запитати думку спільноти, а потім зникає, не надаючи жодних повідомлень про розвиток подій. У такий спосіб можна підірвати довіру громади; її члени можуть відчувати, що їхню думку не беруть до уваги або недооцінюють.

Прозоро. У процесі планування слід максимально чітко та повно надавати таку інформацію: 1) мета залучення громади; 2) зміст проблеми та її актуальність для громади;

3) інтереси всіх зацікавлених сторін; 4) процес планування, ухвалення рішень та реалізації; 5) обґрунтування та особи/установи, відповідальні за рішення. Прозорість сприяє довірі та підзвітності, запобігає впливу на містобудування корупції, кумівства чи інших неетичних практик. Також важливо, щоб планувальники повідомляли про свій особистий рівень повноважень і не обіцяли громаді більше, ніж можуть виконати, та не перебільшували свій вплив на кінцевий результат.

Інклюзивно. У різних людей потреби та досвід різні. Ці відмінності слід врахувати в процесі планування. Це означає, що треба залучати людей з різних соціальних верств, з різними рівнями доходу та освіти, з різними спроможностями, різних за віком, расою, етнічним походженням та гендерною приналежністю. Інклюзивність також вимагає додаткових зусиль для залучення громад, які історично були виключені з процесу планування, наприклад, іммігрантів, корінного населення, людей з низькими доходами та дітей.

Інклюзивність особливо важлива при роботі зі спільнотами біженців, які часто змушені вирішувати нетипові проблеми, намагаючись отримати доступ до послуг та до участі в процесах ухвалення рішень. Залучення спільнот біженців до процесів містобудування вибудовує довіру між громадою та місцевою владою та сприяє інтеграції цієї групи населення, зменшує соціальну напругу. Також інклюзивність забезпечує врахування особливих потреб біженців, зокрема можливості отримати доступне житло, медичні послуги та освіту.

Також важливо, що інклюзивність передбачає доступність. Інклюзивність передбачає як залучення учасників із різних соціальних верств населення, так і усунення фінансових,

соціальних, комунікаційних та культурних бар'єрів [UN-Habitat 2023]. Це означає надання фінансової, соціальної та культурної допомоги/ресурсів групам, які були навмисно чи ненавмисно виключені з процесу ухвалення рішень, щоб забезпечити їм можливість ефективно брати участь в процесі планування.

Ефективно. Ефективність значною мірою залежить від того, як зацікавлені сторони захищають свої інтереси на політичній арені [UN-Habitat 2023]. Це означає, що 1) учасники належним чином поінформовані про питання, що розглядається, та 2) учасники мають можливість впливати на рішення, що ухвалюються. Ефективність залежить від динаміки влади між зацікавленими сторонами, що забезпечує право людей на самовизначення шляхом участі, внеску та отримання задоволення від процесу розвитку та його здобутків [United Nations General Assembly, 1986]. Щоб процес був ефективним, учасники повинні отримувати актуальну, доступну та повну інформацію, з урахуванням наявних мовних та культурних бар'єрів, соціально-економічних умов тощо. Процес планування також має розширювати можливості учасників, щоб вони мали реальний вплив на ухвалення рішень.

Актуально. Актуальність залежить від того, наскільки цілі процесу планування та його дизайн відповідають потребам та пріоритетам бенефіціарів, а також національній, глобальній та партнерській/інституційній політиці та пріоритетам. Розуміння динаміки соціально незахищених груп та усвідомлення вимог інклюзії має вирішальне значення для розуміння актуальності. Якщо ситуація змінюється, слід перевірити, чи запропоновані втручання/заходи все ще актуальні [Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)].

Скоординовано. Під скоординованістю мається на увазі, наскільки окремі процеси планування (зокрема різні політики) підтримують або підривають інші ініціативи, та навпаки. Існує внутрішня та зовнішня скоординованість. Внутрішня скоординованість стосується синергії та взаємозв'язків між новими планами чи ініціативами та іншими різновидами діяльності, що здійснюються однією установою/урядом, а також відповідністю ініціативи міжнародними нормам та стандартам, яких дотримується така установа/уряд. Зовнішня скоординованість передбачає узгодженість ініціативи з ініціативами інших учасників, які діють в одному контексті. Це означає взаємодоповнюваність, гармонізацію та координацію з іншими учасниками, а також створення ініціативою доданої цінності без дублювання зусиль інших [Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2021].

3.2. Рамкові умови

Міцна правова база. Закони не є гарантією успішного впровадження, проте міцна нормативна база допомагає забезпечити законність залучення громадськості до міського розвитку та планування. Згідно з Рамковою системою оцінки законодавства про планування ООН-Габітат [UN-Habitat 2018], якісне міське законодавство має такі риси: 1) Узгодженість та послідовність. Мінімізація двозначності в тлумаченні та застосуванні; 2) Врахування місцевого контексту, включаючи потреби, проблеми та переваги; 3) Чіткість процесів, а також ролей інституцій; 4) Гнучкість та простота. Занадто жорсткі та ускладнені правила не сприяють впровадженню.

Підтримка з боку лідерів. Коли очільники та лідери підтримують залучення громадськості, вони демонструють свою відданість процесу та заохочують громаду брати активну участь. Підтримка з боку керівників високого рівня може: 1) забезпечити легітимність інклюзивного процесу та задати йому тон; 2) мобілізувати такі ресурси, як фінансування, персонал та час; 3) створити довіру та впевненість у процесі планування.

Планувальна компетентність. Під цим ми розуміємо здатність планувальників ефективно взаємодіяти з громадськістю у питаннях знань, навичок, ресурсів та інфраструктури. Це також означає, що офіційні особи та планувальники мають бажання розширити участь громадськості та не обмежуватись мінімумом, передбаченим законодавством, і заради консенсусу йти на компроміс. Планувальна компетентність також передбачає довгострокову підтримку з боку професійних асоціацій та агенцій через дослідження та обмін знаннями.

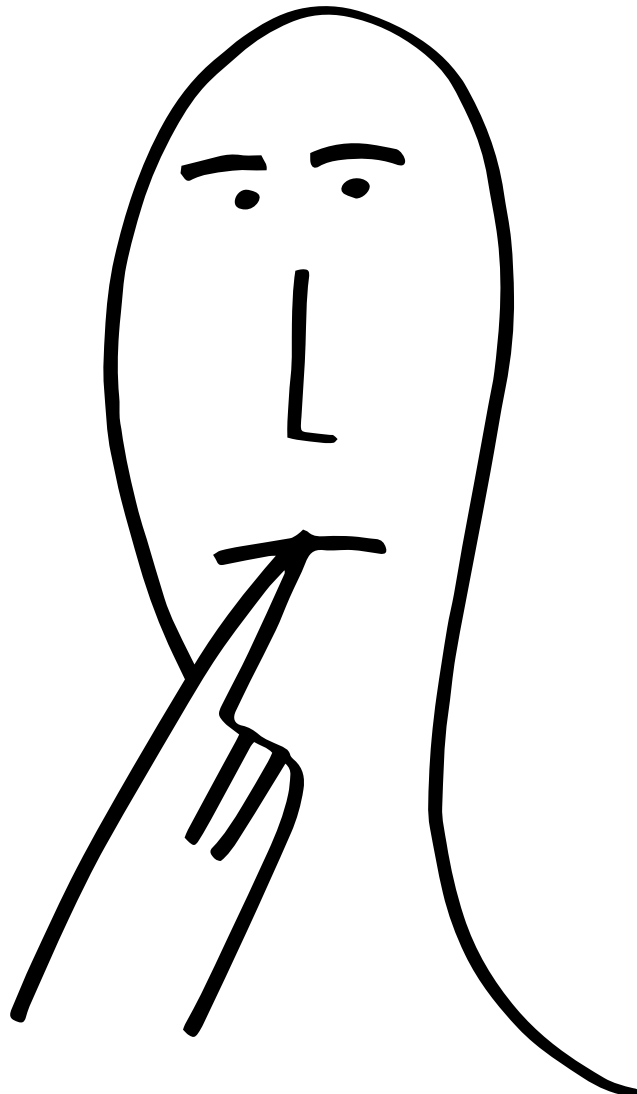
Фінансові ресурси. Адекватні фінансові ресурси забезпечують необхідне фінансування для підтримки залучення громадськості до процесу планування. Зокрема, такі ресурси використовуються для фінансування кампаній з розповсюдження інформації та залучення, технологій, необхідного персоналу, письмового/усного перекладу, забезпечення доступності для учасників з обмеженими можливостями та забезпечення транспортом/житлом. Оплата участі громадськості в процесі містобудування іноді є ефективною, оскільки потенційно такий формат збільшує кількість учасників, особливо маргіналізованих членів громади, та демонструє цінність внеску кожного учасника. Водночас, форматом оплаченої участі слід користуватись з обережністю та в прозорий спосіб, повідомляючи, кому

та за що платять (винагорода за участь може надаватись у формі негрошового заохочення).

Сильні громадські групи. Потужні громадські організації, особливо ті, що представляють уразливі верстви населення, важливі для процесу планування. Це особливо справджується, коли такі організації мають відповідні знання, життєвий досвід та організаційну спроможність для ефективного участі в процесі планування. Групи можуть представляти різні погляди, допомагають забезпечити підзвітність, ділитись досвідом та знаннями в конкретних галузях та співпрацювати з інституціями та іншими організаціями і завдяки поєднанню зусиль забезпечують максимальний результат.

Здорові стосунки. Здорові стосунки – це продуктивні стосунки між інституціями/урядом та місцевими групами, а також представниками громади, які можуть і не бути офіційними членами жодної конкретної групи, але мають зацікавленість у цьому процесі. Коли неурядові організації відчують, що уряд діє відкрито та прозоро, вони, швидше за все, долучатимуться до процесу та поважатимуть планувальні рішення, а також об'єднуюватимуть ресурси та досвід для досягнення спільних цілей.

Розширення повноважень. Розширення повноважень – це механізм, який передбачає, що громадський внесок впливає на важливі рішення, такі як визначення пріоритетів та бюджетування, а учасники мають ресурси та повноваження для просування важливих рішень. Простіше кажучи, люди мають право голосу при ухваленні рішень, які впливають на їхнє життя. Розширення прав та можливостей посилює відчуття причетності, забезпечує соціальну справедливість/рівність та сприяє сталому розвитку.

4. Виклики, які потрібно подолати

Залученню громадськості часто перешкоджають навмисні або ненавмисні наслідки дій планувальників та владних осіб. Такі проблеми є невід'ємною складовою процесу і їх не слід сприймати як невдачу чи помилку. Навпаки, на них треба дивитись як на можливість обдумати та покращити роботу. Потенційні контрзаходи обговорюються в наступному підрозділі Довідника.

Обговорення цієї теми ґрунтується на практичному досвіді авторів, консультаціях із планувальниками зі Сполучених Штатів, а також інформації, що наведена в “Програмі розвитку міст” [UN-Habitat, 2009] та проєкті “Planifiquemos” Міжнародного підрозділу Американської асоціації планувальників [APA ID, 2022].

4.1. Основні виклики

Дисбаланс сил. Між соціально-економічними групами існують відмінності, які виникають через розбіжності в цінностях, доходах, гендерній приналежності, етнічному походженні, освіті, обмежених фізичних та психічних можливостях та соціальних зв'язках. Такі відмінності породжують дисбаланс сил при ухваленні рішень, адже окремі групи більш впливові за інші. Добре організовані зацікавлені сторони можуть здійснювати ефективніший вплив та використовувати інші канали просування своїх інтересів.

Формальне планування. Іноді єдиною метою процесу планування може бути легітимізація рішень, тобто процес, коли громадськості надається формальна можливість брати участь, але внески громадян використовуються лише вибірково або взагалі ігноруються уповноваженими особами. Інституції можуть контролювати, з ким слід

консультуватися чи кого запрошувати. Вони також можуть надавати людям право голосу лише при ухваленні несуттєвих рішень. Повноваження ухвалювати рішення, як правило, надаються місцевим обраним політикам, які можуть ними зловживати.

Непередбачувані результати. Результати залучення громадськості можуть здивувати планувальників та чиновників. Залучена громадськість може перетворити планувальний проєкт на хаос, що викликає розчарування. З точки зору забудовників та окремих зацікавлених сторін, навіть позитивно налаштованих, непередбачуваність означає вищі ризики. Навіть добре організований процес залучення громадськості не гарантує оптимальних результатів для досягнення конкретних цілей, зокрема справедливості та сталого розвитку.

Громадський спротив досягненню цілей високого рівня. Коли результат планування має безпосередній та швидкий вплив, існує вища вірогідність того, що люди братимуть участь в такому процесі. Хоча й корисно визначити потреби та пріоритети зацікавлених сторін, це може також ускладнити досягнення цілей вищого рівня, що негативно впливає на окремі групи/осіб (наприклад, мешканці налаштовані проти створення необхідної інфраструктури).

Відсутність зацікавленості в довгостроковому плануванні. Довгострокове планування на рівні міста здається справою далекого майбутнього, неактуальною для містян, що знижує імовірність їхнього залучення до процесу. На таке планування непропорційний вплив можуть чинити бізнес та окремі групи, а не окремі містяни. Низька залученість є проблемою для багатьох установ.

Хибні очікування. На відміну від нормативів стосовно зонування чи бюджетних/видаткових документів, плани часто містять лише настанови. Учасники про це можуть не знати, тож відчуті розчарування стосовно реалізованого (або нереалізованого) плану.

Вартість залучення громадськості.

Залучення громадськості потребує часу та ресурсів. Це може сповільнити ухвалення рішень та збільшити вартість забудови.

4.2. Як подолати

Якщо залучення громадськості викликало розчарування, важливо усвідомлювати, що “в сильній демократії люди – громадяни – самі керують собою в максимально можливий спосіб, а не делегують свою владу та відповідальність представникам, які діють від їхнього імені” [Herman Daly, 2000]. У цій частині Довідника описано стратегії, які можуть зменшити вплив викликів, про які йшлося вище. По суті, проблеми із залученням громадськості перешкоджають демократичному процесу. Крім того, ці проблеми часто підкреслюють складність залучення громадськості в демократичній країні. Посилення залучення громадськості посилює демократію.

Забезпечте кілька каналів для залучення громадськості. Різним зацікавленим сторонам до вподоби різні формати спілкування; комусь зручніше писати офіційні коментарі, хтось віддає перевагу використанню соціальних мереж, а хтось захоче висловити свою думку у відкритій розмові на публічному засіданні. Інші чинники, які варто врахувати, – вподобання щодо формату, мови, місця та/або часу засідання.

Забезпечити механізм для залучення меншин, знедолених та недостатньо представлених груп.

Для того, щоб залучити такі групи до процесу планування та допомогти їм визначити та просувати свої інтереси, потрібні свідомі зусилля. Це вимагає від планувальників активного інформування, підтримки, а іноді й виступів від імені таких груп. Планувальники мають спитати себе, хто не залучений до процесу, хто висловлює свою думку, чий голос не чути, а хто мовчить, проте чия думка має бути врахована.

Посилити вплив громадськості через обізнаність.

Це стосується не лише суті конкретного проекту, а й самого процесу, включно з тим, як враховується та документується голос громадськості, як ухвалюватимуться рішення та яким чином плани можна змінювати чи оскаржувати.

Чітко документувати процес. Документування залучення громадськості та відповідних результатів допомагає забезпечити прозорий та підзвітний процес планування. Зрозуміло, що масштаби залучення громадськості можуть бути обмежені через обмеження бюджету та наявного персоналу. Якщо процес планування суто формальний, його слід принаймні задокументувати. Навіть суто формальний процес має свою цінність. Якщо він належним чином задокументований, він дає розуміння проблем для майбутньої оптимізації, а також того, як ухвалюються рішення.

Визначити, хто отримує вигоду, а кому це шкодить [APA Memo, Kyle Ezell, EdD, FAICP]. Цей пункт стосується оцінки впливу рішень на людей. Який буде фінансовий, фізичний, культурний та психологічний вплив таких рішень/процесу? Планувальники повинні докласти особливих зусиль,

щоб охопити населення, яке може відчуті на собі негативний вплив процесу планування, та розробити стратегії, щоб уникнути, пом'якшити та компенсувати заподіяну шкоду. Якщо шкода неминуча, слід чітко задокументувати її обґрунтування.

Захистити вразливі цілі. Планувальникам слід уважно розглянути, які цілі можуть залишитись не досягнутими, якщо конкретні групи мають непропорційний голос та вплив. Особливу увагу слід звернути на забезпечення рівності, сталий розвиток та охорону здоров'я. Рекомендації планувальників – знайти баланс між короткостроковими та довгостроковими інтересами, а також між місцевими та загальними інтересами.

Пояснити, що навіть невеликі проєкти важливі. Для місцевих жителів проєкти на рівні мікрорайону бувають привабливішими. Позитивний досвід сприятиме виникненню довіри між місцевими жителями та владою. Завдяки такій участі мешканці також можуть дізнатися більше про планування та містобудування. Вони можуть стати потенційними учасниками масштабніших проєктів на рівні міста чи області.

Визнавати обмеження планування.

Сутність проєкту, включаючи його функцію, вплив, бюджет, метод визначення пріоритетів та впровадження, має бути чітко доведена до відома громадськості. За потреби слід уточнити зв'язок проєкту з іншими нормативами та планами. Отже, навіть якщо значного прогресу не досягнуто, спільнота все одно рухається вперед або налаштована досягти більших результатів у майбутньому.

5. Схема процесу

Загалом існує два рівні залученості:

1. Рівень району: процес часто відбувається в певному районі чи громаді та зосереджується на місцевих проблемах, які мають прямий і безпосередній вплив на мешканців такої громади.
2. Рівень міста: часто це планування регіонального рівня, яке стосується ширшого кола питань у довгостроковій перспективі. На обох рівнях спільнота має зробити свій внесок щодо таких питань:
 - Формування бачення, цілей та завдань.
 - Визначення потреб та можливостей для вдосконалення.
 - Виявлення потенційних рішень для вирішення проблеми.
 - Виявлення пропозицій щодо проєктів чи заходів.
 - Формування політик, бюджетів та пріоритетів.

Залучення громадськості має бути складовою кожного кроку процесу планування. На кожному кроці потрібно знати потреби, вподобання та пріоритети зацікавлених сторін. Загалом, етапи планування передбачають:

1. Оцінку спільноти / Аналіз існуючого стану.
2. Формування бачення, цілей та завдань на основі існуючих умов та уподобань зацікавлених сторін.
3. Розробку стратегій та альтернатив

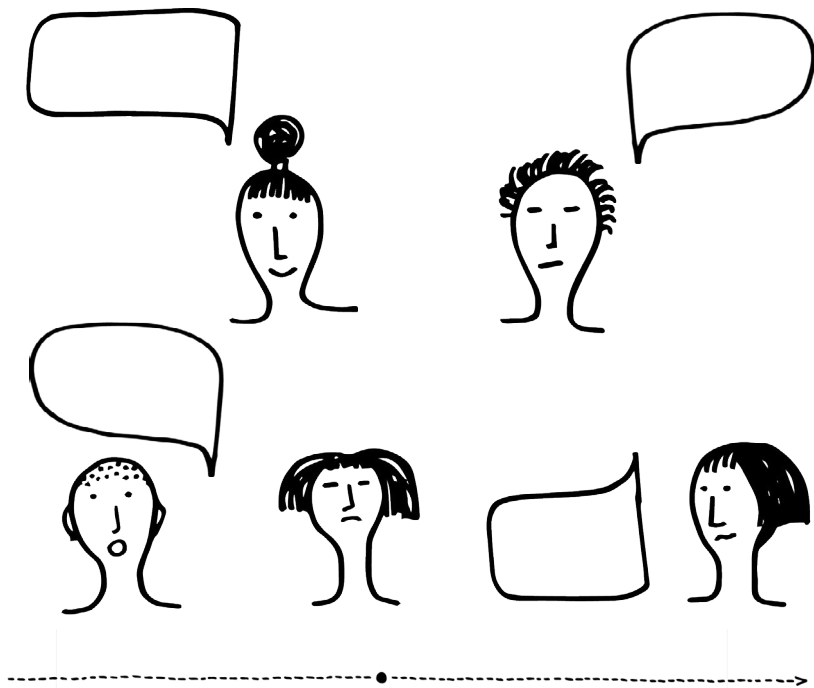
формування архітектурного середовища для досягнення цілей.

4. Оцінку та вибір стратегій, проєктів та альтернатив.
5. Розробку планів впровадження, які передбачають визначення пріоритетів та бюджетування.

Треба зробити кілька зауважень щодо процесу планування.

- Загалом, органи планування не зобов'язані брати до уваги всі пропозиції чи заперечення у кінцевому варіанті плану, але вони мають задокументувати їх та надати обґрунтовану відповідь на кожне питання, що виникає. У традиційній практиці планування кінцеві рішення зазвичай ухвалюються обраними посадовими особами або представниками виконавчої влади.
- Коли консенсус неможливий, очікується, що рішення збалансують суперечливі інтереси. Планувальники можуть чинити значний вплив на тих, хто ухвалює остаточні рішення, шляхом розробки рекомендацій та політик.
- Часто існують офіційні процедури, за допомогою яких громадськість може оскаржити рішення щодо планування чи забудови або вимагати внесення змін до ухвалених планів.

6. Зацікавлені сторони

Зацікавлені сторони (стейкхолдери) – це всі особи або групи, на яких впливає проєкт. Залежно від обставин, до зацікавлених сторін можна віднести спілки мешканців, окремі групи мешканців, бізнес-асоціації, державні установи, організації з надання соціальних послуг, освітні установи, обраних політиків, власників малого бізнесу та окремих мешканців.

Виявлення зацікавлених сторін означає визначення їхніх інтересів, потреб, обмежень та можливостей. Слід підкреслити, що оцінка впливу та інтересів зацікавлених

сторін є потенційно корисною для управління сталістю процесу планування [Mathur and others, 2007].

Для визначення зацікавлених сторін на основі їхнього впливу та зацікавленості в проєкті можна скористатись такою таблицею [UN-Habitat 2001].

	Незначний вплив	Значний вплив
Низька зацікавленість	Найменш пріоритетна група зацікавлених сторін	Корисна для формулювання рішень та думок, посередництва
Висока зацікавленість	Важлива група зацікавлених сторін, яка, можливо, потребує розширення повноважень	Критично важлива група зацікавлених сторін

У документі ООН-Габітат “Забезпечення ефективної участі громадськості в процесах просторового планування” [Enabling Meaningful Public Participation in Spatial Planning Processes] є цілий розділ, присвячений ролі зацікавлених сторін у політиці просторового планування. Стисло, в цьому розділі йдеться про таке.

Державні установи

Представники: національні, регіональні та місцеві органи влади.

Роль: Створити сприятливі умови для процесу залучення громадськості до містопланування, забезпечити посередництво між групами різних інтересів та сприяти визначенню спільних стратегій для майбутніх дій.

Приватний сектор

Представники: забудовники, землевласники, інвестори та всі приватні суб'єкти, які бажають отримати вигоду від міського розвитку.

Роль: Завдяки своїм фінансовим активам та потенціалу приватний сектор відіграє ключову роль у спрямуванні міського розвитку.

Надмірна залежність від приватного сектору в питаннях міського розвитку може призвести до асиметрії повноважень, яка підриває процес планування в три способи: виключення, захоплення та корупція [World Bank Group, 2017]:

- Виключення – систематичне усунення окремих осіб або груп від ухвалення політичних рішень, які впливають на їхні інтереси.
- Захоплення – надання впливовим групам можливості спрямовувати міський розвиток на задоволення їхніх власних вузьких інтересів.
- Корупція – короткострокові вигоди в обмін на політичну підтримку. Корупція може проявлятися у вигляді фінансової підтримки окремої політичної сили, наданої в обмін на кращу інфраструктуру та об'єкти в заможних районах.

Організації громадянського суспільства/неурядові організації

Представники: організація громадянського суспільства/неурядова організація – це будь-яка некомерційна добровільна група громадян, наприклад організації громади, групи захисту довкілля, групи

захисту прав жінок, релігійні організації, профспілки, кооперативи та професійні асоціації.

Роль: забезпечувати контакт між органами державної влади та громадськістю, відстежувати місцеві потреби та пріоритети, підвищувати обізнаність, мобілізувати громадську думку та озвучувати громадське занепокоєння [UN-Habitat, 2015].

Освітні та дослідні установи

Представники: заклади вищої освіти, дослідницькі та аналітичні центри.

Роль: Забезпечити висококваліфіковану робочу силу та технологічні інновації; використовувати знання для розвитку спроможності, прикладних досліджень, політичних консультацій, управління знаннями та їх поширення [UN-Habitat, 2011].

Громадські або низові ініціативи

Представники: всі представники громадськості, зацікавлені в питаннях планування.

Роль: надавати розуміння місцевого контексту. Цілком імовірно, що представники цієї групи мають високу зацікавленість у проекті, проте їм бракує ресурсів для ефективної участі. Цій групі слід приділяти особливу увагу, щоб на будь-якому етапі проекту уможливити участь дітей, молоді, жінок, людей похилого віку, людей з інвалідністю, людей бідних або без місця реєстрації, мігрантів, іммігрантів та корінного населення.

7. Інструменти

7.1. Інструменти поширення інформації

Новини. Новини обсягом від однієї до трьох сторінок містять повідомлення про майбутню подію або питання, що обговорюються. Іноді такі новини публікують у газеті та/або поширюють електронною поштою.

Платна реклама. Платна реклама – це спосіб зробити оголошення або опублікувати інформацію для громадськості в газетах, на радіо, в соціальних мережах або на телебаченні. Реклама часто є юридичною дією, яка вимагається законом, особливо публікація в газетах з великим тиражем.

Масова розсилка. Масова розсилка – це спосіб охопити широку аудиторію. Матеріали надсилають мешканцям безпосередньо додому. Альтернативою є газетна публікація або розсилка електронною поштою. Існує багато компаній, які надають послуги масової розсилки та мають списки розсилки для певних аудиторій, зокрема за поштовими індексами. Державні установи також можуть володіти такою інформацією, отриманою під час попередніх проектів чи ініціатив.

Інтерв'ю у ЗМІ + оновлення інформації. Інтерв'ю у ЗМІ – це спосіб донести інформацію до громадськості шляхом участі в інтерв'ю на телебаченні, в газетах, на радіо, у подкастах та/або в інших каналах новин. Інтерв'ю у ЗМІ дає можливість поінформувати громадськість про актуальність проекту для їхньої громади, а також залучити потенційні зацікавлені сторони до процесу планування.

Мобільні виставки. Мобільні виставки – це інструмент для поширення інформації та підвищення інтересу та видимості конкретного проекту. Такі виставки функціонують

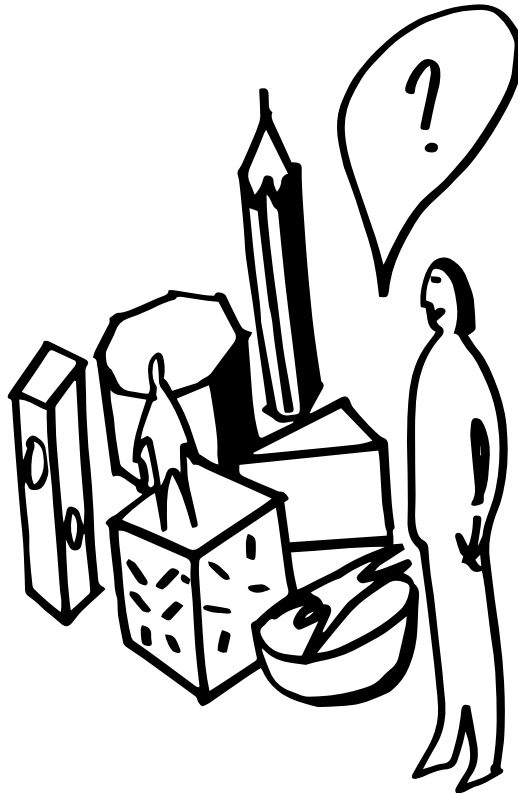
як мобільні центри залучення зацікавлених сторін, котрі зазвичай не відвідують офіційні публічні засідання. Мобільні виставки можна проводити під час традиційних заходів, таких як шкільні події, фестивалі, ярмарки та збори сусідів.

Брифінги. Брифінги призначені для інформування людей про досягнуті результати або заходи, заплановані на найближчий час. Їх можна проводити у формі візиту, телефонного дзвінка або групової зустрічі. Мета брифінгу полягає в тому, щоб інформувати зацікавлені сторони. Іноді на брифінгу також можна зібрати відгуки зацікавлених сторін.

Конференції. Конференція – це подія, яка об'єднує експертів, зацікавлені сторони та членів спільноти для обговорення та обміну ідеями щодо певного питання або теми, пов'язаної з міським плануванням. Мета полягає в тому, щоб поінформувати учасників, не вимагаючи від них висловити свою позицію стосовно тем, що обговорюються. Конференція передбачає формат презентацій, спільних дискусій та можливість поставити запитання і отримати відповідь.

Презентації для окремих груп громадськості. Мета цього формату полягає в спілкуванні з конкретною групою зацікавлених сторін. Презентації можуть проводитись на зустрічах сусідів, засіданнях бізнес-асоціацій, засіданнях ОСББ, зборах релігійних груп та зборах груп за окремими інтересами, такими як права жінок, екологія, соціальна справедливість.

Інформаційний бюлетень. Інформаційний бюлетень інформує громадськість про статус проектів та установ. Це регулярна публікація, яка інформує громадськість про проекти, нові проблеми, реалізацію

планів та інші питання, пов'язані з міським розвитком у цьому районі. Інформаційні бюлетені можна розповсюджувати фізично (друкована копія) та в цифровому вигляді. Рекомендовано використовувати обидві форми інформаційних бюлетенів для охоплення ширшого кола населення.

7.2. Консультаційні інструменти

Публічні зустрічі/Слухання. Мета цього заходу – почути думку громадськості щодо різних тем порядку денного засідання. Під час громадських слухань представникам громадськості пропонується висловитися та поділитися своїми думками щодо запропонованого проєкту чи плану. На публічних зустрічах/слуханнях зазвичай надається можливість обговорення, презентації та надання письмових/усних коментарів.

Дорадчі комітети. Мета дорадчого комітету полягає в тому, щоб на постійній основі надавати офіційну інформацію з питань планування. Дорадчі комітети часто створюються на добровільній основі. Члени такого комітету зустрічаються, щоб обговорити різноманітні питання планування та розробити рекомендації. Дорадчий комітет може працювати на постійній основі або бути створеним в рамках конкретного проєкту.

Оргкомітет/група зацікавлених сторін. Мета оргкомітету – спрямовувати або очолювати розробку конкретного проєкту. Оргкомітет зазвичай є основним органом ухвалення рішень щодо проєкту. До оргкомітету зазвичай входять представники усіх зацікавлених груп та/або експерти, які мають конкретний досвід відповідно до завдань і тематики проєкту. Оргкомітет

часто збирається на засідання на важливих етапах проєкту, таких як визначення цілей і завдань та перегляд попередніх рекомендацій.

Співбесіда із зацікавленими сторонами. Мета співбесіди полягає в тому, щоб почути думку ключових зацікавлених сторін та отримати від них необхідну інформацію. Це індивідуальні бесіди з особами, які зацікавлені в проєкті, та/або володіють експертними знаннями, важливими для роботи над проєктом.

Проведення фокус-груп. Мета проведення фокус-груп полягає в тому, щоб почути думку ключових груп, учасники яких об'єднані спільними інтересами, та отримати від них необхідну інформацію. Зазвичай на засідання фокус-групи запрошують 5-10 осіб, що представляють певну частину населення. Основну увагу приділяють отриманню відгуків та/або рекомендацій щодо конкретних питань чи пропозицій.

День відкритих дверей. У контексті містобудування – це особиста зустріч, яка дає можливість громаді збагнути та прокоментувати цілі, проблеми, стратегії, дизайн та процес реалізації проєкту. Зазвичай день відкритих дверей проводять у громадському просторі, наприклад у будинку культури, бібліотеці чи школі. Це неформальний захід, що сприяє неофіційному спілкуванню між представниками громадськості та органів планування (наприклад, планувальниками державного сектору, консультантами з планування, адміністративним персоналом та урядовцями). Під час дня відкритих дверей представники громадськості можуть переглянути плани проєкту, мапи та інші візуальні матеріали, пов'язані із запропонованим проєктом.

Опитування та анкетування. Опитування та анкетування – це інструменти, які зазвичай використовують для збору відгуків та/або інформації про пріоритети представників громадськості. Анкетування, як правило, передбачає короткі та зрозумілі запитання, призначені для швидкого отримання відповідей від учасників. Такі відповіді можна використати для оцінки громадської думки з певного питання або щоб отримати загальне уявлення про пріоритети громади. Опитування є більш глибоким та докладним, ніж анкетування, та передбачає ширший діапазон питань щодо конкретних проблем. Опитування та анкетування часто проводять онлайн або особисто.

7.3. Інструменти співпраці

Робоча група. Мета робочої групи полягає в тому, щоб отримати офіційну думку та рекомендації щодо конкретної сфери інтересів. Робочі групи створюють, щоб дозволити зацікавленим сторонам та громадськості долучитися до діяльності установи в певній галузі, наприклад, покращення транспортної інфраструктури, регіонального економічного розвитку або громадської безпеки. Робочі групи часто надають рекомендації щодо розробки проєктів, програм та політики.

Планувальна майстерня/хакатон. Мета таких заходів полягає в тому, щоб визначити можливості, проблеми та рішення стосовно проєкту. Це інтенсивне засідання з планування, під час якого громадяни, проєктувальники, інженери та інші спільно працюють над баченням розвитку, забезпечуючи простір для висловлення та обговорення ідей, в якому можна поділитися своєю думкою безпосередньо з проєктувальниками.

Віїзд на місце/ прогулянка районом.

Мета такого практичного семінару – відвідати ділянку та відчутти місцевість. Це корисно для розробки та перевірки нових ідей та досягнення консенсусу щодо наявної ситуації. Віїзд на місце також може консолідувати громаду, пропонуючи їй новий погляд на власний район.

Віїзний семінар. Віїзний семінар збирає групу зацікавлених сторін, які входять до комітету чи ради. Зазвичай віїзні семінари проводять поза межами звичного робочого середовища, в місці, де можна зосередитися на стратегічних рішеннях проєкту. Це дає можливість учасникам як групі відволіктися від повсякденних справ та повністю зосередитися на розгляді питань протягом обмеженого періоду часу.

Проектна група. Робоча група – це група осіб, які зібралися для роботи над певним питанням або проєктом, пов'язаним з міським плануванням. Зазвичай робоча група складається з експертів у різних галузях – наприклад, містобудування, архітектура, інженерні рішення, екологія та залучення громади. Робочі групи зазвичай виконують одне велике завдання, а потім розформовуються.

7.4. Інструменти підвищення впливу

Організація спільноти. Це передбачає організацію місцевих жителів у групу для визначення їхніх спільних потреб та інтересів та для спільної роботи для просування змін у своїй громаді. Організація спільноти може набувати форматів засідань громади, утворення груп за інтересами, подання петицій, організації мітингів, протестів та інших форм залучення громадськості.

Участь у формуванні бюджету. Такий процес залучає членів громади до участі в розподілі державних коштів, що надає їм право безпосередньо вирішувати, як використовувати ресурси у своїй громаді. Загалом участь у формуванні бюджету зазвичай передбачає: 1) збір ідей та мозковий штурм; 2) розробку пропозицій; 3) голосування (онлайн або очне); 4) впровадження [World Bank, 2018].

Громадський земельний фонд. Цей формат передбачає наявність громадських організацій, які купують та керують землею з метою забезпечення громади доступним житлом, громадськими парками та ін. До ключових особливостей громадського земельного фонду можна віднести постійну доступність, контроль громади, гнучке реагування на зміну потреб та пріоритетів, а також партнерство з місцевою владою, некомерційними організаціями та приватними забудовниками.

Корпорація розвитку громади. Корпорація розвитку громади є некомерційною організацією, яка сприяє розвитку громади в малозабезпечених районах. Зазвичай такі корпорації засновують та очолюють члени громади, яким вони слугують, та займаються питаннями житлового будівництва, розвитку малого бізнесу, професійного навчання та відродження району. Корпорація схожа на громадський земельний фонд, але з ширшою сферою діяльності.

7.5. Інструменти візуалізації

3D-моделювання. Використовується для створення цифрових моделей міського середовища, зокрема, будівель, вулиць та громадських просторів, за допомогою

спеціального програмного забезпечення, наприклад, SketchUP Blender, Autodesk 3D Max, Revit. Ці моделі можна використовувати для 1) візуалізації запропонованої за будови, щоб допомогти зацікавленим сторонам краще зрозуміти потенційний вплив таких змін та приймати свідомі рішення; 2) співпраці різних зацікавлених сторін для розробки та тестування нових ідей.

Віртуальна реальність. Інструменти віртуальної реальності (VR) є потужним способом занурити користувачів у віртуальне середовище. Такі інструменти зазвичай використовують просунуту комп'ютерну графіку, датчики та системи стеження для занурення користувача у віртуальне середовище та надання інтерактивного досвіду через використання VR-гарнітури або інших пристроїв відображення. Серед популярних пристроїв – Oculus Rift, HTC Vive або PlayStation VR.

Доповнена реальність. Доповнена реальність (AR) дозволяє міським планувальникам моделювати та візуалізувати, як елементи архітектурного середовища (мости, будівлі чи громадські простори) впливатимуть на певний район. Інструменти доповненої реальності дають можливість застосувати стратегії активного залучення громадськості та формувати та візуалізувати власні ідеї на місці.

Анімація. Анімацію можна використовувати для пробудження інтересу громадськості, а також демонстрації результату запропонованого проєкту. Серед популярних анімаційних програм (водночас це програми і для 3D-моделювання) – Lumion, 3ds Max, Unreal Engine та SketchUp із додатками. SketchUp також можна використовувати для створення анімації за допомогою різних додатків, таких як Lumion LiveSync та Enscape.

Інтерактивні мапи. Інтерактивні мапи не лише забезпечують географічну прив'язку інформації про проєкт; їх також можна ефективно використовувати для з'ясування громадської думки, особливо щодо визначення цікавих місць в досліджуваному районі. Серед компаній, що надають послуги інтерактивного мапування, – Google Map, Maptionnaire, MetroQuest, Tableau, QGIS та ArcGIS.

7.6. Цифрові інструменти

Фото/відео документація. Фото/відео документація – це процес фіксації та запису візуальних даних для документування наявних умов ділянки чи території, а також прогресу та змін, які відбуваються протягом процесу планування та розвитку.

Вебсайт. Добре розроблений вебсайт може бути ефективним інструментом залучення громадськості. Вебсайт має бути зрозумілим та простим у навігації. Його також слід оптимізувати для мобільних пристроїв, оскільки багато хто підключається до Інтернету зі смартфона. На такому вебсайті слід надавати чітку та стислу інформацію про процес планування.

Онлайн-форум. Це віртуальна платформа, яка дозволяє представникам громадськості, зацікавленим сторонам та фахівцям з планування брати участь в обговореннях та ділитись інформацією стосовно міського планування. Онлайн-форуми надають можливість тим, хто не може відвідати заходи очно, взяти участь у процесі планування. Онлайн-форуми використовують різні формати – дошки обговорень, групи в соціальних мережах або вебплатформи, спеціально розроблені для містобудування.

Віртуальний день відкритих дверей. Віртуальний день відкритих дверей схожий на традиційний, але проводиться онлайн. Віртуальні дні відкритих дверей зазвичай надають інформацію про проєкт (мапи, візуалізацію та текстові описи), а також можливості для громадськості ставити питання, надавати відгуки та брати участь в опитуваннях. На таких заходах також можна використовувати відео, інтерактивні функції та інші мультимедійні елементи, щоб забезпечити учасникам більш цікавий досвід.

Соціальні мережі. Соціальні мережі використовують для неформального залучення громадськості, особливо активних користувачів соціальних мереж. Це можливість регулярного обміну матеріалами стосовно планування через такі соціальні мережі, як Facebook, Twitter, YouTube та вебсайт установи. Такі матеріали, як листівки, інформаційні бюлетені, плакати та пояснювальні відеоролики можна поширювати в соціальних мережах та електронною розсилкою.

7.7. Інструменти аналізу та визначення пріоритетів

Мапування/ГІС-аналіз. Географічна інформаційна система (ГІС) – корисний інструмент для оцінки умов комунікації. ГІС можна застосувати для оцінки активів громади, її можливостей, проблем, демографічного складу, недоліків інфраструктури та аналізу наявного капіталу (інвестицій, доступу до ресурсів та розподілу негативних наслідків), попиту та зв'язків.

Рейтинг за кількома зваженими критеріями. Зазвичай використовують для оцінки

відповідності різних проєктів визначеним цілям і пріоритетизації проєктів. Такий рейтинг присвоює числові значення кожному критерію та відповідності проєкту такому критерію. Рейтинг базується на складеному значенні, отриманому шляхом множення обох значень для кожного проєкту. Критерії зазвичай включають до себе заявлені цілі, суспільні переваги, економічну ефективність та здійсненність.

Розробка сценаріїв. Цей інструмент передбачає планування майбутнього шляхом вивчення багатьох можливих варіантів розвитку подій та виявлення того, як спільнота реагуватиме, демонструватиме стійкість та забезпечуватиме ефективність, коли майбутнє стає реальністю. Розробка сценаріїв передбачає оцінку наявних умов, прогнозів та впливу важливих факторів, а також оцінку бажаного сценарію або кількох сценаріїв.

Тренувальні вправи з розподілу бюджетних коштів. Подібно до участі у формуванні бюджету, тренувальні вправи з розподілу бюджетних коштів дозволяють громадськості зрозуміти суму інвестицій, якої потребує проєкт, та визначити пріоритети – скільки потрібно інвестувати в кожну його складову. Це ефективний спосіб продемонструвати громадам, як іти на компроміс, порівнювати вартість різних змін проєкту та визначити пріоритетність альтернатив на основі наявного бюджету.

Діаграма SWOT. Аббревіатура “SWOT” складається з перших літер слів “strengths” [сильні сторони], “weaknesses” [слабкі сторони], “opportunities” [можливості] та “threats” [загрози]. Діаграма SWOT надає оцінку поточній ситуації в громаді та базові настанови для стратегічного планування. При створенні діаграми SWOT зазвичай враховують склад населення, природне

середовище, місцеву промисловість та бізнес, громадські організації, відкриті простори/зелені насадження, державні послуги, громадську інфраструктуру, культурну спадщину та інші активи громади.

7.8. Зведена таблиця інструментів

У цьому розділі представлено зведену таблицю презентованих вище інструментів залучення громадськості. Зведена таблиця стане в нагоді передусім особам з незначним досвідом планування. Нижче наведено 12 функцій. Цю зведену таблицю можна використовувати як загальний довідник для вибору та застосування інструментів залучення. Дані, наведені в таблиці, треба адаптувати до конкретної ситуації.

1. Для регулярного або постійного використання.
2. Для розробки конкретного проєкту або плану.
3. Для збору даних, включаючи фізичні дані та громадську/експертну думку.
4. Для презентації даних, висновків або пропозицій.
5. Для визначення альтернатив, стратегій чи рішень.
6. Для порівняння або оцінки альтернатив та стратегій.
7. Для проведення очного заходу для середньої або великої аудиторії або для використання під час такого заходу.

8. Зазвичай у поєднанні з мапами, роздруківками та іншими матеріалами та інструментами.
9. Для використання до, під час або після заходів різного масштабу.
10. Потребує особливих соціальних навичок, зокрема побудови стосунків, комунікацій, переговорів, публічних виступів, активного слухання та вирішення конфліктів.
11. Потребує особливих технічних навичок, включаючи навички роботи з програмним забезпеченням та високотехнологічними інструментами.
12. Потребує значних соціальних ресурсів, особливо людського капіталу – знань, навичок та здібностей, які мають окремі особи.

ІНСТРУМЕНТИ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ												
Новини	x	x							x			
Платна реклама	x	x							x			
Масова розсилка		x	x						x			
Інтерв'ю для ЗМІ + надання нової інформації	x	x		x				x	x	x		
Мобільні виставки	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Брифінги	x	x	x	x				x	x	x		
Конференції		x	x	x	x	x	x	x		x		x
Презентації для груп за інтересами	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Інформаційний бюлетень	x	x		x					x			
КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ												
Публічні зустрічі/ Слухання	x	x	x	x	x	x	x	x		x		
Дорадчі комітети	x	x	x	x	x	x		x		x		x
Оргкомітет/ група зацікавлених сторін		x	x	x	x	x		x		x		x
Інтерв'ю із зацікавленими сторонами		x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Проведення фокус-груп		x	x	x	x	x		x		x		
День відкритих дверей		x	x	x	x	x	x			x		
Опитування та анкетування	x	x	x	x		x	x	x	x			
ІНСТРУМЕНТИ СПІВПРАЦІ												
Робоча група	x		x	x	x	x		x		x		x
Планувальна майстерня/хакатон		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Виїзд на місце/прогулянка районом	x	x	x		x	x	x	x	x	x		
Виїздне засідання	x	x			x	x		x		x		x
Проектна група	x	x	x	x	x	x		x		x		x
ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ВПЛИВУ												
Організація спільноти	x		x	x	x	x				x		x
Участь у формуванні бюджету	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	
Громадський земельний фонд	x		x	x	x	x				x		x
Корпорація розвитку громади	x		x	x	x	x				x		x

ІНСТРУМЕНТИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ												
3D-моделювання		x		x	x	x	x	x	x	x		x
Віртуальна реальність		x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Доповнена реальність		x		x	x	x	x	x	x	x		x
Анімація		x		x		x	x	x	x	x		x
Інтерактивні мапи	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ												
Фото/відео документація	x	x	x	x	x			x	x	x		
Вебсайт	x	x	x	x					x			
Онлайн форум	x	x	x	x	x	x			x		x	x
Віртуальний день відкритих дверей		x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Соціальні мережі	x	x	x	x	x	x			x		x	
ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ												
Мапування/ГІС-аналіз	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Рейтинг за кількома зваженими критеріями		x		x			x	x	x	x		x
Розробка сценаріїв		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Тренувальні вправи з розподілу бюджетних коштів		x	x	x			x	x	x	x		
Діаграма SWOT	x	x	x		x	x	x	x	x	x		x

8. Стратегії залучення

У цьому розділі представлені ефективні практичні стратегії залучення громадськості, які стратегії були визначені в межах проєкту “Plan! quietos” Міжнародного підрозділу Американської планувальної асоціації (APA). Цей проєкт мав на меті розробку ресурсів залучення латиноамериканських спільнот у Сполучених Штатах та країнах Латинської Америки. Зміст адаптовано до контексту цього документа.

- Є різні варіанти та канали для надання відгуків та пропозицій протягом усього процесу планування.
- Надання громадою часу та досвіду можна стимулювати та компенсувати стипендіями, подарунковими картками, товарами, послугами або спільними ресурсами, відповідно до зусиль та участі.
- Є можливість відвідати засідання в різний час та в різні дні протягом тижня.
- Засідання проводять у доступних місцях, враховуючи питання мобільності, мовної доступності та інші чинники.

8.1. Залучайте більше людей

У США рівень участі громадськості в містобудуванні низький. Публічні зустрічі зазвичай відвідують переважно віддані справі громадські активісти. Розширити базу учасників складно. Нижче коротко викладено стратегії, які можна застосувати для вирішення цієї проблеми.

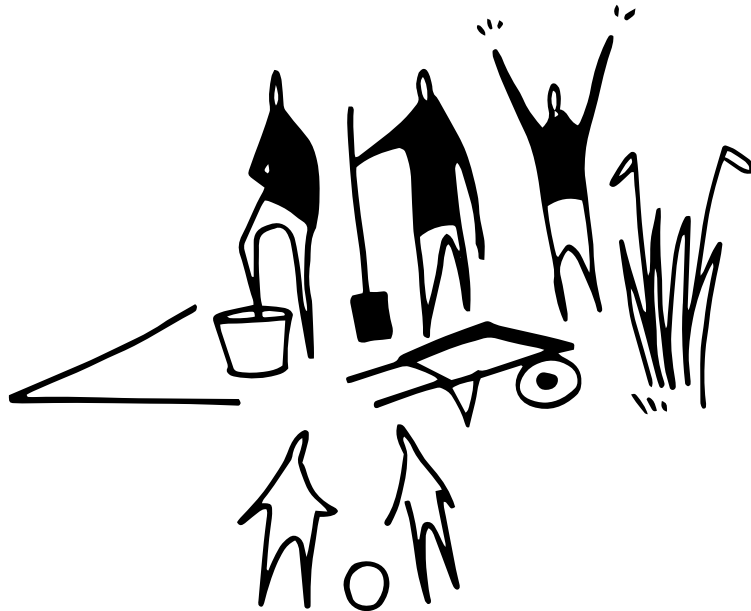
Люди більш схильні брати участь, коли:

- Вони добре розуміють, чому обговорювані теми та питання актуальні для них та їхньої спільноти. Відповідальність планувальників тут полягає в тому, щоб пояснити, чому тема важлива для них, їхніх родин, громади та/або їхніх цінностей.
- Вони бачать, що їхні голоси мають значення, і це чітко відобразиться на кінцевому результаті.
- Керівники реально готові ділитись владою з мешканцями.
- Мешканці з довірою ставляться до законодавчого формату, чиновників, планувальників та процесу планування.

- До місця проведення засідання можна дістатись різними видами транспорту або долучитись через Zoom.
- Це привітне середовище (наприклад, учасники чують музику, їм пропонують їжу; засідання є дружніми до дітей, забезпечені необхідні послуги з догляду за дітьми; люди з інвалідністю знають, що про їхні потреби під час зустрічі подбають; люди почуваються в безпеці в запропонованому місці засідання).

Планувальники з більшою ймовірністю залучать більше членів спільноти, коли:

- Вони будують стосунки з громадськими лідерами, активістами та організаторами та звертаються до них по допомогу. Визначають лідерів спільноти, завойовують їхню довіру, та просять їхнього дозволу, допомоги та поради щодо залучення членів спільноти.
- Вони співпрацюють з місцевими організаціями для поширення інформації.

Вони виявляють співчуття та розуміння причин, чому деякі люди ніколи не поставляться до планувальників чи уряду з довірою.

- Вони намагаються зустрітися з людьми там, куди вони ходять: наприклад, у продуктових магазинах, пральнях, парках, церквах, громадських центрах, школах та на вулицях. Багато таких місць доступні для людей з обмеженими можливостями.
- Для поширення інформації вони використовують різні канали зв'язку, зокрема дзвінки, текстові повідомлення, соціальні мережі, традиційні засоби масової інформації, оголошення, листівки, радіо та розсилки.
- Вони діляться знаннями та ресурсами. Надайте можливість членам громади дізнатися про містобудування, його принципи, стратегію та процес.

8.2 Будуйте довіру

Довіру треба заслужити. Планувальники мають більше шансів встановити та підтримувати здорові стосунки з громадою, якщо дотримуються таких стратегій:

- Планувальникам слід правильно представитись. Повідомте про те, чим ви займаєтесь та чому саме ви цим займаєтесь. Поясніть, чому важливо, щоб частиною процесу був кожний. За необхідності, поясніть основні функції та принципи планування.
- Знайдіть час поговорити з людьми та познайомитися з мешканцями райо-

ну, дізнатися про їхній досвід, цінності, пріоритети, труднощі, радощі, сподівання та бачення.

- Будьте присутні в громаді. Аналізуйте результати роботи та слідкуйте за процесом. Завжди повертайтеся до того, що було зроблено, та надавайте інформацію про актуальний стан проекту. Постійно діліться важливою інформацією та ресурсами, навіть якщо вони безпосередньо не стосуються містобудівного проекту. Звертаючись по допомогу до громади під час процесу планування, планувальники також мають приносити користь громаді.
- Залучайте громаду на початку процесу планування або навіть до його початку.
- Визнавайте минулі помилки планування – незалежно від того, хто їх зробив. Крім того, визнавайте обмеження планування, навіть його потенційну неефективність, особливо в короткостроковій перспективі.
- Шануйте наполегливу роботу, культуру та досягнення громади (якщо в громаді є приклади для наслідування, згадуйте їх; також згадуйте про результативні програми чи ініціативи, реалізовані громадою, та про її внесок у місцеву економіку, історичні події тощо). Покажіть, що громаді є чим пишатись, – це ключ до завоювання довіри.
- Знайдіть союзників у спільноті, які зможуть належним чином представити планувальників відповідним групам населення. Чітко пояснюйте мету будь-якого запиту/прохання. Використовуйте фрази на кшталт “Мені потрібно почути вашу думку, тому що...”.

- Вчіться у громад та діліться з ними своїми знаннями в галузі планування.
- Забезпечте прозорість протягом усього процесу, докладно пояснюючи основні етапи проекту, можливі затримки, обмеження та невдачі.
- Не відмовляйтеся від наміру надати громадам допомогу та не сприймайте їхню недовіру особисто. Натомість спробуйте зрозуміти причини їхніх емоцій.

8.3 Чого слід уникати

Навмисно чи ненавмисно, планувальники роблять помилки, коли звертаються до громад. У більшості випадків наслідки проявляються лише згодом. Приклади:

- Починати процес планування із заздалегідь сформованими планами, навіть якщо такі плани вважаються “взірцевими в іншому місці” або із заздалегідь визначеними умовами або рішеннями. Вважати, що проектувальники краще за місцевих мешканців розуміють їхню ситуацію.
- У спробі зрозуміти громаду покладатись виключно на вторинні дані та не намагатись подивитись на громаду з точок зору різних її представників. Не враховувати думку громади про те, що їй потрібно. До вторинних даних належать дані перепису населення про доходи, житло, рівень бідності, освіту тощо.
- Не визнавати, що політики та практики, які завдають шкоди громаді, є дискри-

мінаційними. Часто такі рішення та практики завдають тривалої шкоди громаді.

- Відмовляйтесь від інновацій у залученні громадськості – просто поставити галочку без спроби покращити минулий досвід та повторно використовувати старі практики, розраховуючи на кращий результат.
- Не слідкувати за розвитком подій або не звітувати спільноті. Звертатись лише тоді, коли від громади щось потрібно (отримати практичні знання або ефективні способи роботи), не доповідаючи про реалізацію плану.
- Домінувати на громадських зібраннях – не давати представникам громадськості висловлювати свої справжні думки.
- Уникати чіткого пояснення ролей та обов'язків. Залучати до процесу планування кілька установ та планувальників. Така ситуація не завжди зрозуміла, і громади можуть не знати, хто за що відповідає або до кого звертатися щодо проекту.

9. Основні теоретичні положення

9.1 Сходинки громадянської участі

У 1971 році Шеррі Арнстейн опублікувала роботу “Сходинки громадянської участі” в журналі Американського інституту планування. Не зважаючи на те, що ця теорія обмежена своїм історичним контекстом, вона вважається класичною для оцінки рівня участі громадян у різних процесах ухвалення рішень. Нижче наводимо короткий зміст статті.

Громадянська участь для громадянського впливу означає перерозподіл влади та надання звичайним громадянам можливості свідомо долучатися до процесу формування майбутнього. Арнстейн зазначає, що: “Участь громадян без перерозподілу влади є процесом пустим та безрезультатним для безправних. Це дозволяє особам при владі звітувати про врахування думок всіх наявних сторін, проте в такому разі вигоду отримують лише окремі учасники... Існує велика різниця між участю у суто формальному ритуалі та наявністю реальних повноважень, необхідних для впливу на результат процесу”.

Основними перешкодами для забезпечення справжньої громадянської участі є расизм, патерналізм, опір перерозподілу влади, відмінності в політичному/соціально-економічному статусі, а також недостатні знання чи організаційна спроможність.

Нижче наведено 8 рівнів участі. Як зазначає Шеррі Арнстейн, тут можна виділити й 150 сходинок, проте вони матимуть менш чіткі та “чисті” відмінності.

1) Маніпуляція та 2) Терапія. Маскуючись під залучення громадськості, ці процеси мають за справжню мету не “навчити” учасників, а отримати їхню підтримку у маніпулятивний спосіб.

3) Інформування. Посадовці інформують громадян про їхні права, обов’язки та можливості, як правило, в односторонньому порядку, не передбачивши можливості зворотного зв’язку та не надаючи громадськості повноваження вести переговори. Учасники мають невеликий вплив на рішення. До найпоширеніших методів інформування слід віднести брошури, повідомлення та рекламу.

4) Консультація. Громадян просять поділитись своїми думками, проте зазвичай без гарантії, що їхні занепокоєння будуть прийняті до уваги. До найпоширеніших методів консультування слід віднести з’ясування настроїв шляхом опитування, зустрічі з громадою та громадські слухання.

5) Умиротворення. Громадяни мають певний вплив, оскільки чиновники обирають їх представника до органу, що ухвалює рішення. Позиція таких обраних представників громадськості легко блокується традиційною владною елітою, яка має більшість голосів.

6) Партнерство. Влада перерозподіляється шляхом переговорів між громадянами та представниками влади. Планування не здійснюється односторонніми рішеннями. Партнерство стає максимально ефективним, коли в громаді є організація з оплачуваними та підзвітними керівниками та персоналом. На цьому рівні громадяни мають певний справжній вплив на результати плану.

7) Надані повноваження. У результаті переговорів між громадянами та представниками влади громадяни отримують пріоритетні повноваження ухвалювати рішення щодо певного плану чи програми. Також групи громадян можуть отримати право вето.

8) Громадський контроль. Розподіл влади гарантує, що учасники можуть керувати процесом планування й результатом. Аутсайдер може змінити курс політики. На цю роль ідеально підходить місцева корпорація, яка має належне фінансування.

9.2 Типологія участі

Типологія участі Жюля Претті – це теоретична рамка, яка використовується для класифікації різних типів участі в управлінні природними ресурсами. Типологія була розроблена Жюлем Претті в його книжці “Регенеративне сільське господарство” [Regenerating Agriculture] в 1995 році.

Запропонована типологія заснована на попередньому досвіді роботи автора в Міжнародному інституті довкілля та розвитку та на роботі Андреа Корнуолла з Інституту досліджень розвитку, яка, у свою чергу, спирається на концепцію “сходинок громадянської участі”, розробленій Шеррі Арнстейн у 1971 році.

Шість рівнів типології участі Претті формуються таким чином: 1) Участь відсутня; 2) Формальна участь; 3) Консультація; 4) Умиротворення; 5) Партнерство; 6) Власна ініціатива. У теорії Жюля Претті також виділено кілька типів відносин між місцевими жителями та “сторонніми спеціалістами” (міжнародними планувальними агенціями чи консультантами).

- Виконання: громада отримує завдання та заохочення за їх виконання; сторонні спеціалісти формують порядок денний та керують процесом.

- Консультація: сторонні спеціалісти з’ясовують думку місцевих мешканців, аналізують та вирішують, як треба діяти.
- Співпраця: місцеві мешканці працюють із сторонніми спеціалістами для визначення пріоритетів; сторонні спеціалісти керують процесом.
- Спільне навчання: місцеві мешканці та сторонні спеціалісти діляться знаннями, створюють нове розуміння та працюють разом над формуванням планів дій (сторонні спеціалісти їм сприяють).
- Колективні зусилля: місцеві мешканці формують власний план та виконують його за власною ініціативою, без сторонніх ініціаторів.

9.3. Залучення громадськості: функції та зловживання

У 1996 р. в журналі “Теорія та практика планування” [Planning Theory and Practice] Сара Вайт опублікувала статтю “Залучення громади: функції та зловживання” [The Uses and Abuses of Participation]. У статті надається критичний аналіз поняття залучення та його ролі в процесах планування та формування політики.

Зазначається, що залучення може служити багатьом різним інтересам: інтересам уряду, розробників, НУО та громад. Важливо ці інтереси чітко розрізняти. Стосовно інтересів слід пам’ятати:

- Залучення не завжди здійснюють в інтересах менш привілейованих верств населення. Це залежить від того,

як здійснюється процес залучення. Метою залучення громадськості може бути зміцнення влади.

- Залучення громадськості до процесу не завжди означає надання їй повноважень. Навіть включення громадськості в процес також може бути засобом контролю.
- Є два загальні виміри залучення: хто саме бере участь та на якому рівні. Водночас, забезпечити лише ці два виміри недостатньо: фізична присутність не означає участі в процесі. Та навіть якщо люди беруть участь у процесі, немає гарантії, що вони виступатимуть в інтересах групи, яку представляють. Ми повинні оцінювати не лише процес, але й його зміст.
- Якщо люди не висловлюють своїх думок/інтересів, це не означає, що вони їх не мають. Радше, їхнє мовчання може свідчити про те, що вони не вірять у можливість будь-яких змін, оскільки відчувають своє безсилля або мають попередній негативний досвід – люди не впевнені, що поставлені цілі можна досягти.

Існує чотири види участі. Їх можна розглядати “згори вниз” – з точки зору тих, хто планує та реалізує проект, та “знизу вгору” – з точки зору учасників проекту.

- Формальна участь. Тут інтерес “згори” – це легітимація, а інтерес учасників – побачити свої імена в підписаних документах. Процес в цілому є формально-показовим.
- Участь як виконавців. Тут інтерес “згори вниз” полягає в тому, щоб ефективно

використовувати місцеву владу на користь проекту з точки зору отримання підтримки громади та залучення людей до його реалізації. Люди вважають, що їхні інтереси не будуть представлені, якщо вони не будуть долучені до процесу. Для них процес планування є витратним: їм потрібно витратити час, який інакше можна було б витратити на оплачувану роботу, домашні обов’язки чи відпочинок.

- Представницька участь. Інтерес “згори вниз” полягає в забезпеченні сталості проекту та його реалізації. Учасники використовують процес, щоб впливати на проект.
- Участь, яка призводить до змін. Сам процес розширює можливості учасників. Розширення можливостей є і засобом, і метою, і передбачає дії “знизу”. Сторонні спеціалісти, які надають підтримку, можуть лише сприяти такому процесу, проте вони самі не можуть його реалізувати.

9.4. Японське “мачідзукурі”

“Мачідзукурі” [Satoh, 2020] – це японський термін, який можна перекласти “розбудова міста” або “розбудова громади”. Це приклад підходу “знизу вгору” до містобудування та розвитку громади, в рамках якого місцеві жителі відіграють активну роль у формуванні майбутнього своїх районів.

“Мачі” (まち) означає “невелике місто” і включає нематеріальні аспекти людського та культурного середовища. Це поняття охоплює соціальний контекст, як-от традиції, освіту, промисловість, сільське госпо-

дарство та інші елементи культури.

“Дзукурі” (ㄉㄙㄨㄘㄨㄣㄩㄣˊ) означає “вирощувати/ підтримувати щось самовіддано, протягом тривалого часу” – не створювати нове, а вдосконалювати, не втрачаючи їхньої початкової сутності.

“Мачідзукурі” – це наполегливі зусилля громади для покращення якості життя в місті. Такий підхід створює єдине бачення для регіону та визначає кроки для його реалізації. Крім покращення архітектурного середовища, метою “мачідзукурі” також є вирішення різних проблем, зокрема в сферах добробуту, освіти, регіональної економіки та екології. Однією з цілей “мачідзукурі” є надати можливість усім мешканцям, включаючи орендарів, продовжувати жити в громаді.

“Мачідзукурі” має три складові:

- 1) розробка проекту (фізичне середовище),
- 2) розробка етапів та правил реалізації, та
- 3) розробка способів сприяння самореалізації мешканців-учасників.

Загалом “мачідзукурі” реалізується в чотирьох етапах.

Етап 1: Мешканці ходять та спостерігають за своєю громадою, а також спілкуються одне з одним, щоб покращити взаєморозуміння.

Етап 2: Формування спільного бачення. Мешканці обговорюють наявні можливості, бажані зміни й те, яке місто можна побудувати шляхом такого процесу. Цей крок часто передбачає обговорення за круглим столом, де учасники діляться своїми ідеями та виявляють проблеми та можливості. При обговоренні використовують такі інструменти:

- Запис ідей та висновків на картках, які наліплюють на стіл та/або стіну, та пошук зв'язків між запропонованими ідеями.
- Позначення активів громади, проблем, можливостей та ін. на мапах (цифрових та/або фізичних).
- Використання варіативних компонентів фізичної/цифрової моделі території для моделювання майбутнього образу міста. Моделювання охоплює як фізичне середовище, так і спосіб життя, наприклад, бізнес та діяльність місцевих мешканців.
- Використання “джокерів” – карток, що представляють потенційні події, наприклад, пожежі та масштабні житлові/інфраструктурні проекти – щоб оцінити можливий вплив таких подій на наявну модель.

Етап 3: Ідеї, розроблені мешканцями, оцінюють експерти. Вони вивчають моделі, створюють альтернативні пропозиції, обмінюються думками з мешканцями.

Етап 4: Визначення необхідних дій, включаючи ролі установ та груп, відповідальних за виконання.

10. Доступність

10.1. Мова

Мова є критично важливим компонентом інформування громадськості та залучення її до міського планування. У цьому Довіднику пропонується дотримуватись таких двох принципів щодо забезпечення мовної доступності процесу планування в Україні.

- Усі матеріали, які використовуються в процесі планування, мають бути доступні українською мовою – державною мовою України. Процес планування повинен забезпечити збереження та підвищення ролі української мови як спільної мови України.
- Мова може бути перешкодою, яка заважає повноцінній участі громад у процесі планування. Щоб подолати цей бар'єр, планувальні установи повинні надати мовну підтримку членам громади з обмеженими знаннями української мови.

Мовна підтримка поділяється на дві категорії: 1) переклад письмових документів та 2) послуги усного перекладу. Ефективна мовна підтримка забезпечується в такі способи:

- Скористайтесь перевагами технологічних досягнень, таких як вебдодатки/додатки для мобільного перекладу та послуги усного перекладу телефонних та відеоконференцій;
- Поділіться допоміжними матеріалами та послугами з мовної підтримки з іншими установами та групами або користуйтеся послугами перекладачів централізовано;
- Візьміть на роботу та/або підготуйте двомовний персонал для виконання

обов'язків усних та письмових перекладачів;

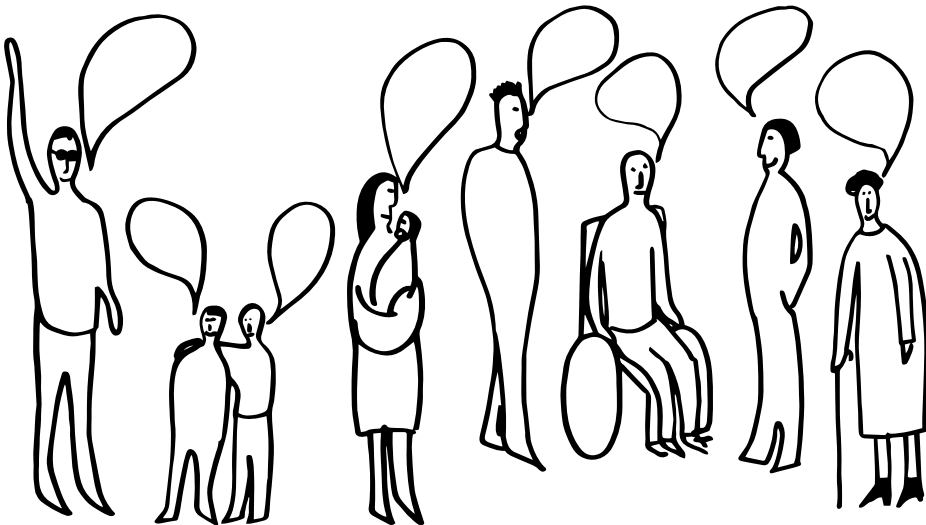
- Використовуйте кваліфікованих волонтерів з громади.

Не всі документи однаково пріоритетні для перекладу. Щоб визначити, який документ є критично пріоритетним для ефективної роботи, врахуйте такі три елементи:

- Чи створює документ юридично закріплені права або обов'язки?
- Чи є сам документ основним результатом процесу планування (наприклад, чи в ньому викладено зміст проекту або інвестиційні пріоритети)?
- Чи сприяє документ кращому розумінню учасниками впливу проекту на їхнє особисте життя та життя громади?

Інші поради для забезпечення ефективної мовної підтримки:

- Знайдіть інформацію щодо наявних служб та ресурсів мовної підтримки.
- Призначте координатора для моніторингу та вдосконалення процесу планування з огляду на потреби членів громади з обмеженими знаннями української мови.
- Ухваліть процедуру отримання зворотного зв'язку, за допомогою якої представники громадськості можуть повідомляти про необхідність мовної підтримки.
- Інформуйте про наявність послуг мовної підтримки. Люди можуть користуватися послугою лише тоді, коли знають про її наявність.

10.2. Публічний захід

Щоб завчасно забезпечити доступ до заходів із залучення громадськості, широкому колу осіб та профільних груп (жінок, дітей та молоді), важливо вибрати місце, яке задовольняє низку критеріїв доступності. Ось кілька ключових критеріїв, які слід враховувати: 1) логістика та місцерозташування; 2) місце, час та день зустрічі, зручні для цільових груп; 3) різні типи локацій.

Фізична доступність. Місце проведення заходу/відповідне приміщення має бути доступним для людей з обмеженими можливостями пересування, наприклад, для користувачів інвалідних візків та людей з обмеженою рухомістю. Безбар'єрне середовище передбачає наявність пандусів або ліфтів, рівної підлоги та зручних туалетів. Фізична доступність також може означати доступність матеріалів для учасників (надрукованих шрифтом Брайля або з альтернативним текстовим описом для людей з вадами зору, з транскрипцією та/або субтитрами для людей з вадами слуху та нейродивергентних учасників).

Транспортна доступність. Місце проведення публічного заходу повинно бути в межах транспортної або пішохідної доступності – щоб, зокрема, до нього можна було дістатись громадським транспортом, велосипедом чи пішки. В ідеалі, місце проведення заходу повинно бути поблизу місця проживання та роботи запрошених учасників, щоб мінімізувати час, витрачений ними на дорогу.

Культурна доступність. Місце проведення має бути прийнятним для представників різних культур, а також різних етнічних, расових та релігійних груп. Місце має бути безпечним. Що важливіше, люди повинні

відчувати атмосферу безпеки, спокою та поваги, особливо представники знедолених верств населення – зокрема, меншин, внутрішньо переміщених осіб та іммігрантів.

Гнучкий графік. Дати та час проведення заходів повинні враховувати потреби усіх груп. За потреби, заходи слід проводити повторно в різний час. Запропонуйте гнучкі варіанти планування, як-от онлайн-участь або подовжені терміни подання заявок на участь, щоб задовольнити потреби людей з різним графіком.

10.3. Нейрологічні особливості

Нейрологічні особливості, такі як синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), ПТСР, аутизм, дислексія, дальтонізм, деменція та інші стани є проявами нейрологічної варіативності, які слід враховувати, а не засуджувати. Забезпечення доступності для осіб з різними нейрологічними особливостями передбачає створення середовища, процесів та продуктів, які враховують такі особливості. Це також означає забезпечення доступності місця проведення/процесу для осіб із особливими психічними або емоційними потребами, зокрема осіб, які відчувають тривогу, депресію або сенсорне перевантаження. Забезпечення доступності з урахуванням нейрологічних особливостей передбачає надання комфортного, заспокійливого та гостинного місця проведення заходу та надання інформації у легкому для розуміння форматі.

Сенсорно-сприятливе середовище. Сенсорно-сприятливе середовище передбачає належне освітлення, інтер'єрну кольорову гаму, акустику та ін. Надмірне освітлення та гучні звуки можуть бути приголомшли-

вими для людей із сенсорною чутливістю. Для забезпечення сенсорно-сприятливого середовища:

- Уникайте різкого люмінесцентного або стробоскопічного освітлення.
- Забезпечуйте тихий простір в постійно шумному середовищі.
- Мінімізуйте раптові/несподівані звукові сигнали та завчасно попереджайте й усно нагадуйте про гучні звуки.
- Уникайте мерехтіння світла.
- Уникайте яскравих кольорів.
- Переконайтеся, що в приміщенні не використовуються ароматизатори та не має різких запахів.

Доступне спілкування. Використовуйте зрозумілу мову. Матеріали слід писати максимально чіткою та простою мовою. Якщо оригінальний текст вимагає розвинених навичок читання, надавайте також додатковий варіант матеріалів для мешканців з навичками читання нижчого рівня.

Подавайте інформацію в різних форматах, наприклад, використовуючи мапи, графіки, таблиці та діаграми, щоб пристосувати її до людей із різними стилями навчання. Тексти треба роздруковувати великим шрифтом на контрастному папері. Також доступність можна забезпечити через надання письмового зворотного зв'язку в цифровому та друкованому форматах, надання субтитрів до всіх відео та доповнення текстів зображеннями.

10.4. Вебсайт

Вебсайти відіграють важливу роль у комунікації в процесі міського планування. Сучасні технології дозволяють вебсайтам виконувати численні завдання за допомогою динамічних функцій, наприклад, онлайн-форуму, хмарного середовища, мапування, управління зацікавленими сторонами, опитування, інтеграції соціальних медіа та фільтрації електронних баз даних.

У світі веброзробки доступність означає, що люди з обмеженими можливостями можуть користуватися вебсайтом. Це важливо, оскільки:

- Це складова інклюзивності процесу планування, яка забезпечує доступ мешканцям з обмеженими можливостями.
- Вебдоступність – одна з низки зразкових практик, зокрема мобільного веб-дизайну, зручності використання та оптимізації пошукових систем (SEO).
- У деяких випадках забезпечення вебдоступності вимагається законодавством.

Цей Довідник рекомендує такі два джерела інформації про забезпечення доступності вебсайту:

- Комплексні ресурси вебдоступності W3C www.w3.org/WAI/resources
- Посібник із доступності 18f <https://accessibility.18f.gov/>

11. Список використаних джерел

American Planning Association (APA). What is planning? Режим доступу: www.planning.org/aboutplanning

American Planning Association Colorado Chapter (APA Colorado). What is planning? Режим доступу: www.apacolorado.org/what-is-a-planner

American Planning Association, Planning Advisory Service MEMO (APA Memo) No. 110 - Three Essential Questions for Better Planning by Kyle Ezell, EDD, FAICP, CUD. Режим доступу: <https://www.planning.org/publications/document/9228741/>

American Planning Association International Division (APA ID Planifiquemos) (2022) Planifiquemos Project - Strategies to Engagement Latino Communities.

Arnstein, S. (1971). A Ladder of Citizen's Participation, Journal of the American Institute of Planners, no 35, July.

City of Rochester. Office of City Planning City of Rochester, NY, USA. Режим доступу: <https://www.cityofrochester.gov/cityplanning>

Environmental Protection Agency (EPA), United States. Public Participation Guide. Режим доступу: www.epa.gov/international-cooperation/public-participation-guide-introduction-guide

Mathur and others. (2007). Defining, identifying and mapping stakeholders in the assessment of urban sustainability, International Conference on Whole Life Urban Sustainability and its Assessment - Glasgow, Scotland, 27th-29th.

Office of the High Commissioner for Human Rights, 2018. Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs. Geneva.

Pretty, J.N. (1995) 'Participatory Learning for Sustainable Agriculture', World Development, Vol. 23 (8), 1247 – 1265.

United Nation General Assembly. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. Режим доступу: sdgs.un.org/2030agenda.

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) (2001). Influence Interest Matrix, Tools to Support Participatory Urban Decision Making, United Nations Centre for Human Settlements.

UN Human Rights. Universal Declaration of Human Rights Article 21.

____ (2009). Planning Sustainable Cities, Global Report on Human Settlements.

____ (2011). Habitat Partner University Initiative - Charter and Terms of Reference. Nairobi.

____ (2015). International Guidelines on Urban and Territorial Planning.

____ (2016 a). Urban Planning and Design Labs - Tools for Integrated and Participatory Urban Planning.

____ (2016 b). New Urban Agenda. Retrieved from unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda.

____ (2018). Planning Law Assessment Framework, Urban Law Tools, Vol. 1

____ (2020). World cities report 2020.

____ (2023). Enabling Meaningful Public Participation in Spatial Planning Processes

Herman Daly. (2022). The Local Politics of Global Sustainability by, Thomas Prugh, and Robert Costanza p. 112

Satoh, (2020). Japanese Machizukuri and Community Engagement: History, Method and Practice (Planning, Heritage and Sustainability) 1st Edition

Sean Gilroy, Design for the Mind - A toolkit for cognitive inclusion. BBC Article. 2020.

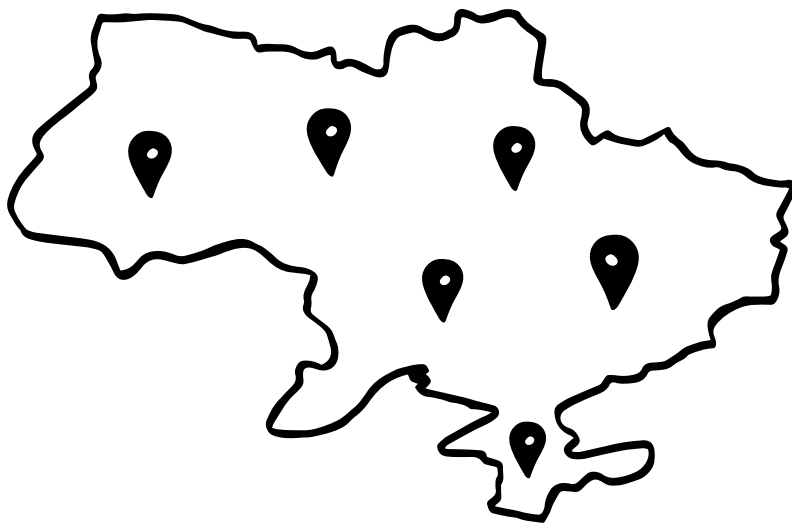
Sensory Processing and Design. The Working Brain Issue 01. 2020.

Shigeru Satoh, Evolution and methodology of Japanese machizukuri for the improvement of living environments, Japan Architectural Review

White, S. (1996). 'Depoliticising development: the uses and abuses of participation', Development in Practice, vol. 61, 6-15.

World Bank Group. (2017). Governance and the Law, World Development Report.

World Bank Group. (2018). Participatory Budgeting Manual for County Governments in Kenya.

12. Законодавче регулювання

Законодавче підґрунтя щодо землекористування і просторового планування в Україні складають декілька основних документів:

- [Конституція України](#) — Основний Закон України, що закріплює базові права і свободи, зокрема, право власності; встановлює, що право власності на землю гарантується, що кожен має право на житло і на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Конституція України також визначає систему адміністративно-територіального устрою України, встановлює засади місцевого самоврядування та права територіальних громад.
- [Закон «Про місцеве самоврядування в Україні»](#) визначає систему та гарантії місцевого самоврядування, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
- [Земельний кодекс України](#) визначає землю як основне національне багатство; встановлює, що право власності на землю гарантується державою; регулює суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею; визначає, що використання земель житлової та громадської забудови здійснюється відповідно до генерального плану населеного пункту, іншої містобудівної документації, плану земельно-господарського устрою з дотриманням будівельних норм. Кодекс також встановлює правила для землекористування, електронних земельних аукціонів та ведення державного земельного кадастру.
- [Закон «Про землеустрій»](#) деталізує принципи землеустрою як сукупності соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну

організацію території. Він також визначає типи землевпорядної документації на національному, регіональному та місцевому рівні та регулює зміст та процедуру розробки та затвердження документації із землеустрою. Закон також встановлює, що деякі види містобудівної документації є одночасно документацією із землеустрою: комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій.

- [Закон «Про засади державної регіональної політики»](#) визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.
- [Закон «Про регулювання містобудівної діяльності»](#) встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності та спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Він визначає види, зміст та процедуру затвердження містобудівної документації на національному, регіональному та місцевому рівні.
- [Закон «Про основи містобудування»](#) визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності в Україні.
- [Закон «Про архітектурну діяльність»](#) визначає правові та організаційні засади архітектурної діяльності і спрямований на формування сприятливого життєвого середовища, досягнення естетичної виразності, економічної доцільності і надійності будинків, споруд

та їх комплексів.

- [Закон «Про благоустрій населених пунктів»](#) визначає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів.
- [Закон «Про стратегічну екологічну оцінку»](#) регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Серед іншого, він поширюється на документи державного планування, які стосуються містобудування і землеустрою. Закон передбачає проведення громадських обговорень та консультацій і врахування їхніх результатів як частини стратегічної екологічної оцінки, а також визначає правила для цієї процедури.
- [Закон «Про Державний земельний кадастр»](#) встановлює правила ведення Державного земельного кадастру, єдиної державної геоінформаційної системи відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами тощо.

Крім цього, існують закони та нормативні акти, які стосуються окремих питань землекористування і просторового планування:

- [Водний кодекс України](#) накладає певні обмеження на використання землі і будівництво біля об'єктів водного фонду у формі прибережних захисних смуг.
- [Лісовий кодекс України](#) накладає певні обмеження на використання землі і будівництво на лісових ділянках з метою захисту і збереження лісів.
- [Податковий кодекс України](#) визначає правила оподаткування землі та нерухомого майна й встановлює мінімальні

ставки податків на майно. Конкретні ставки податку на майно встановлюються місцевими радами.

- [Закон «Про охорону культурної спадщини»](#) регулює відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Він також встановлює обмеження на використання ділянок і об'єктів, що мають історичну, культурну та археологічну цінність.
- [Закон «Про комплексну реконструкцію кварталів \(мікрорайонів\) застарілого житлового фонду»](#) визначає засади проведення комплексної реконструкції застарілих житлових кварталів, зокрема правила розробки й затвердження проектів реконструкції.

[Перелік регуляторних нормативних актів у сфері містобудування.](#)

12.1 Рівні містобудівної документації в Україні

В Україні існує три рівні містобудівної документації: 1) Національний; 2) Регіональний; 3) Місцевий. Документація нижчого рівня не має суперечити документації вищого рівня та враховувати її.

Також існують планувальні документи, які не вважаються містобудівною документацією, але можуть впливати на загальну стратегію просторового розвитку:

- Програми відновлення області або територіальної громади.
- Міждисциплінарні візійні плани для те-

риторіальної громади, такі як інтегровані концепції чи стратегії розвитку.

- Програми, що стосуються лише певних сфер, наприклад, плани збереження зелених зон чи плани сталої міської мобільності.

Національний рівень містобудівної документації:

- Генеральна схема планування території України – масштаб усієї країни (була розроблена державним інститутом «ДІПРОМІСТО» у 2000 році. Період прогнозування – 2001-2010, 2011-2020. Досі використовується, оскільки новіша версія ще не була розроблена).
- Схеми планування окремих частин території України – стосуються кількох областей, узбережжя Чорного та Азовського морів, гірських територій Карпат, територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інших територій з підвищеним техногенним навантаженням чи ризиком виникнення надзвичайних ситуацій.

Регіональний рівень містобудівної документації:

- Схема планування території Автономної Республіки Крим – Автономна Республіка Крим (зараз незаконно анексована Російською Федерацією)
- Схема планування території областей – Територія однієї з 24 областей.
- Схема планування території районів – Субрегіональний поділ – 136 районів в областях.

Місцевий рівень містобудівної документації:

- Концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади – міждисциплінарний документ стратегічного планування, який визначає довгострокові просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку території місцевої громади. Є основою для розроблення містобудівної документації на місцевому рівні, таких як генеральний план населеного пункту, зонінг чи детальний план території.
- Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади є одночасно містобудівною документацією на місцевому рівні та документацією із землеустрою. Розробляється на основі концепції інтегрованого розвитку території. Комплексний план визначає планувальну організацію та функціональне призначення території. Він містить основні принципи та цілі розвитку в різних сферах, зокрема публічних послуг, інфраструктури, транспорту, громадських просторів, цивільного захисту, охорони культурної спадщини та захисту довкілля. Комплексний план також включає генеральні плани усіх населених пунктів територіальної громади і описує етапність освоєння території. Станом на квітень 2023 року, жодна з територіальних громад в Україні ще не мала затвердженого комплексного плану просторового розвитку.
- Генеральний план населеного пункту є одночасно землепорядною та містобудівною документацією та призначений для визначення довгострокової стратегії планування і розвитку відповідного населеного пункту. Він охоплює лише

територію цього населеного пункту і визначає її функціональне призначення. Генеральний план встановлює баланс між житловими, громадськими і промисловими зонами, дорожньою мережею і зеленими зонами.

- Історико-архітектурний опорний план — це науково-проектна документація, яка розробляється у складі генеральних планів історичних населених пунктів. Вона визначає межі і режими охорони ділянок з історичною спадщиною.
- План зонування території (зонінг) є складовою комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади або генерального плану населеного пункту. Він визначає параметри будівництва для різних функціональних зон.
- Детальний план території: Детальний план території уточнює положення генерального плану населеного пункту і визначає планувальну організацію і розвиток частини його території. Для населених пунктів з населенням менше ніж 50 000 мешканців генеральні плани можуть поєднуватися з детальними планами для всієї території таких населених пунктів.

Програми відновлення

У 2022 році внаслідок неспровокованого повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну в правове поле були введені програми комплексного відновлення областей та територій територіальних громад (або її частин). Ці програми не вважаються містобудівною документацією. Вони визначають основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення. Програми від-

новлення також включають заходи щодо забезпечення відновлення території області або територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України.

12.2 Законодавча база для участі громадянської у містобудуванні

Основним документом, який встановлює правові та організаційні засади участі громадянської у містобудівній діяльності в Україні, є [закон «Про регулювання містобудівної діяльності»](#), прийнятий у 2011 році і регулярно оновлюваний протягом останніх років.

Він встановлює, що проекти містобудівної документації на місцевому рівні (генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій та детальні плани територій) підлягають громадському обговоренню. Затвердження містобудівної документації на місцевому рівні без громадського обговорення забороняється.

Відповідно до цього закону, органи місцевого самоврядування забезпечують:

1. Оприлюднення прийнятих рішень про розроблення містобудівної документації на місцевому рівні з прогнозованими правовими, економічними наслідками та наслідками для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.
2. Оприлюднення проектів містобудівної документації на місцевому рівні, пояснювальної записки, розділу «Охорона навколишнього природного середовища» або звіту про стратегічну екологічну оцінку на своїх офіційних

веб-сайтах, а також вільний доступ до такої інформації громадськості.

3. Реєстрацію, розгляд та врахування пропозицій громадськості до проектів містобудівної документації на місцевому рівні.
4. Проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні.
5. Узгодження спірних питань між громадянською та замовниками містобудівної документації на місцевому рівні через погоджувальну комісію.
6. Оприлюднення результатів розгляду пропозицій громадськості до проектів містобудівної документації на місцевому рівні.

Закон «Про регулювання містобудівної діяльності» також визначає основні вимоги та строки проведення громадських слухань, а також механізми узгодження спірних питань, що виникають під час громадського обговорення.

Правова процедура проведення громадських слухань

Порядок проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні визначений Урядом України ([постанова Кабінету Міністрів України №555 від 25.05.2011 р.](#)).

Порядок проведення громадського обговорення у процесі розроблення Програми комплексного відновлення області, території територіальної громади визначений [постановою Кабінету Міністрів України № 1159 від 14.10.2022.](#)

12.3 Планувальна документація як публічна або секретна інформація

В Україні до 2012 року містобудівна документація міського та вищих рівнів була засекреченою і недоступною для громадськості. Доступ до засекреченої інформації мали лише місцеві органи влади та органи планування, які мали спеціальний відділ та пройшли відповідну підготовку.

У 2011 році Верховна Рада України прийняла закон Про доступ до публічної інформації. Відтоді органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити загальний доступ до документації з питань містобудування шляхом надання її за запитом на інформацію та оприлюднення на веб-сайті органу місцевого самоврядування, у тому числі у формі відкритих даних, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, у місцевих періодичних друкованих засобах масової інформації, у загальнодоступному місці в приміщенні органу місцевого самоврядування.

Якщо документація з місцевого планування містить інформацію з обмеженим доступом, така інформація повинна міститися в окремому томі, але всі інші частини планувальної документації повинні залишатися публічними.

У лютому 2022 року, після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, доступ громадськості до містобудівної документації був знову обмежений з міркувань національної безпеки.

13. Статус громадської участі

[Рада Європи](#) визначає 4 рівні громадянської участі, які відображають різні рівні залучення громадян до суспільного життя:

1. Інформування – громадськість бере участь у процесі прийняття рішень через свою поінформованість про діяльність органів державної влади. Іншими словами, орган влади лише інформує громадян про свої плани та дії. Це найнижчий рівень участі.
2. Консультації – участь громадян забезпечується шляхом проведення консультацій з зацікавленими групами або їх представниками.
3. Діалог — це двостороння комунікація з регулярним обміном інформацією, коли обидві сторони можуть ініціювати дискусію, надавати пропозиції та брати їх до уваги.
4. Партнерство – участь через виконання певних завдань, співфінансування, спільне володіння та спільну відповідальність. Це найвищий рівень участі.

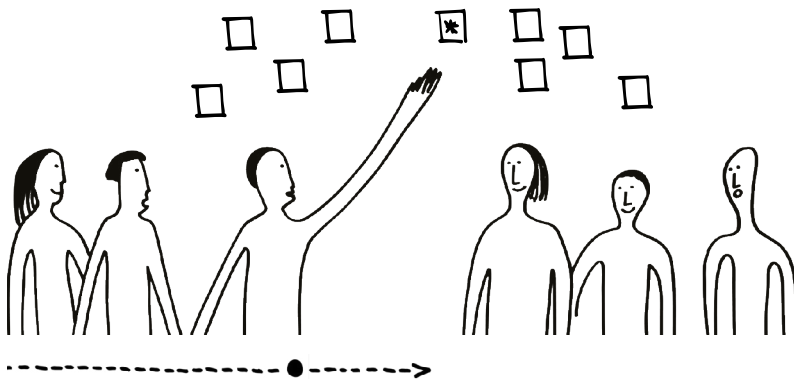
Наразі участь громадськості у міському плануванні в Україні не перевищує рівня 1 або 2. Фактично, органи влади лише інформують громадян про свої плани та дії. Процес участі часто використовується лише з метою легітимізації рішень. Громадськість має номінальну можливість брати участь (у формі консультацій), але її пропозиції можуть бути враховані вибірково або просто проігноровані.

Фактично, органи виконавчої влади можуть обирати, з ким консультуватися або запрошувати до діалогу під час розробки містобудівної документації, а кого можна проігнорувати.

Це справедливо не для всіх проєктів і не для всіх випадків, але здебільшого широке розмаїття каналів взаємодії з громадськістю не забезпечується. Дуже часто у відкритому доступі бракує інформації не лише про початок чи суть певного проєкту, але й про сам процес розробки, включаючи алгоритм врахування та документування громадської думки, процес прийняття рішень, а також способи зміни чи оскарження прийнятих рішень.

Загальні правила розроблення, організації громадських слухань та затвердження містобудівної документації на регіональному та місцевому рівнях визначені Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності»:

- Інформація про початок розроблення містобудівної документації оприлюднюється на офіційному веб-сайті органу влади.
- Зацікавлені сторони залучаються до процесу розробки шляхом участі в робочій групі: переважно це представники сільських, селищних, міських рад, органів виконавчої влади, державних та комунальних підприємств і організацій, а також інших зацікавлених груп.
- Оприлюднюється проєкт та термін надання пропозицій.
- Після цього робоча група, що складається з представників громадськості, може прийняти або відхилити зауваження та пропозиції.
- Остаточний проєкт публікується на офіційному веб-сайті органу влади.

Така взаємодія здебільшого викликає два типи реакції: ігнорування або протест. Обидва варіанти значно ускладнюють діалог і вимагають неабиякої креативності та толерантності, а також нових підходів до залучення та участі громадськості.

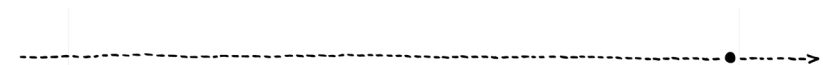
Однією з головних проблем залучення громади є низька обізнаність мешканців як в основних сферах життєдіяльності населеного пункту, так і в розподілі завдань та обов'язків між різними відділами та працівниками.

Також спостерігається високий рівень необізнаності щодо роботи громадських організацій. Так, спостерігається нерозуміння процедури прийняття рішень, її етапів та можливостей участі й впливу.

Дуже часто громада отримує інформацію про проєкт на одному з фінальних етапів, коли можливість вплинути на його результат дуже обмежена. Це породжує недовіру до процесу прийняття рішень та часті конфлікти між громадськими активістами та представниками влади.

Центральний уряд має і виконує моніторингову функцію, але рівень прозорості цього процесу є недостатнім. На місцевому рівні існують невідповідності між планами зонування території та детальними планами території мікрорайону або кварталу. І, оскільки фінансові ставки є високими, лобіювання, швидше за все, відбуватиметься поза межами досяжності громадськості та преси. Таким чином, існує значний ризик того, що не всі інтереси будуть враховані в процесі прийняття рішень і що відкритого обговорення не відбудеться.

До 2011 року через недосконалість процедури громадські слухання нерідко закінчувалися бійкою або фальсифікацією результатів на користь забудовника.

14. Історія містобудування

Інтерв'ю з Федором Гонца, доктором філософії в галузі містобудування, Київський національний університет будівництва та архітектури

- Навіщо сучасним українським проєктувальникам знати історію теорії та практики містобудування в Україні?

Українські та міжнародні планувальники повинні усвідомлювати спадкоємність української традиції та культури містобудування. Моделі містобудування, які розроблялись тисячоліттями, є найкращими, оскільки вони адаптовані до ландшафту, менталітету та культури населення. Ті чи інші регіонально-планувальні, екологічні, кліматичні та економічні фактори формували для кожного регіону України свої моделі архітектури та містобудування. Наслідком відсутності знань про історію місцевого планування та культурної обізнаності можуть стати невдалі проєкти та час, змарнований на повторення попереднього досвіду.

- Який внесок зробила українська практика містобудування до міжнародних знань та культури планування?

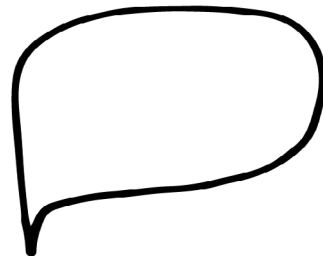
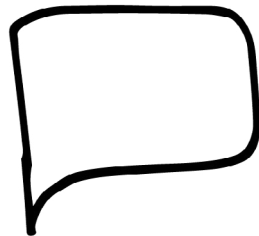
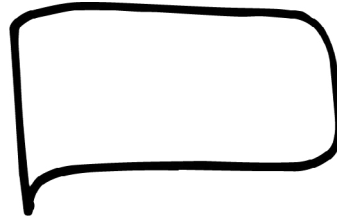
Багатотисячолітній український досвід містобудування дещо розчинився в загальному досвіді містобудування Російської імперії та СРСР, адже Україна пережила колоніальне минуле. В історичному контексті на території сучасної України розташовані перші протоміста Європи, зокрема Кукутень-Трипільська культура, також відома як Трипільська культура. Українські містобудівні моделі виникли з поселень середньовічної України; зараз існує думка, що середньовічна Україна охоплювала частини території Київської Русі та Великого князівства

Литовського. Серед інших прикладів можна назвати регіональну специфіку садово-паркового мистецтва нового часу та сучасні міста, наприклад, Славутич, місто, яке було побудоване після Чорнобильської катастрофи 1986 р. для передислокації персоналу АЕС, та Енергодар – обидва є наймолодшими містами України, створеними з нуля за радянських часів у промислових цілях.

Незважаючи на відсутність великої кількості друкованих праць та теоретичних моделей, в Україні є великий досвід розвитку територій, зокрема агломерації Донбасу та інтеграція Криму. Також слід згадати руйнівний та травматичний досвід переселення людей з території, на якій створено каскад Дніпра та Дністровські водосховища, створення зони відчуження внаслідок Чорнобильської катастрофи та переосмислення планування історичних міст.

- Як українські та міжнародні планувальники можуть використати цю інформацію у своїй практиці?

Перш за все, важливо підходити до місцевого планування з позицій культурної скромності. Треба шанобливо ставитися до території України, адже ця земля має тисячолітній досвід заселення, наші міста утворилися одними з перших у Європі, а кожен регіон України має свій підхід до містобудування та розвитку територій. По-друге, українці, як і решта світу, пережили хвилю урбанізації у 1950-60-х роках, коли міста розросталися майже нестримно, тому деякі території мають додаткові містобудівні проблеми, які варто враховувати під час планування. По-третє, через тривале відкладення деяких соціально-економічних проблем Східної України виникає потреба переосмислити ті індустріально орієнтовані регіони, які сформувалися не так давно,

у XIX-му столітті, та здебільшого мають рудиментарні проблеми радянського містобудування, які є результатом централізованого адміністративного підходу до проектування.

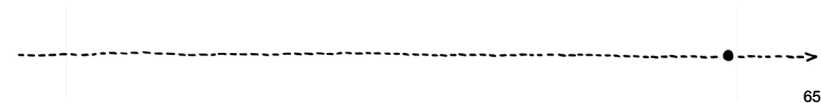
Актуальні питання, які зараз обговорюють українські та міжнародні проєктувальники, – це питання екзистенційні. Що робити з повністю знищеними містами та селами? Наскільки реально їх відбудувати? Скільки років піде на розмінування? Що з цим усім робити з точки зору емоцій людей, туги за рідним містом, травматичного досвіду, який зараз, коли війна ще в активній фазі, неможливо виміряти чи досягнути?

Десятки кілометрів мертвої землі, смертельно небезпечні заміновані та забруднені поля – як підійти до цього в нашому плануванні? Одним із рішень може бути збереження системи планування історичних міст та формування нових моделей – або інтеграція обох підходів.

Можна бути у Львові, відносно далеко від активних військових дій, і думати, як мали би виглядати Бахмут, Маріуполь, Тростянець чи Вугледар, не розуміючи, як ці міста були сплановані чи влаштовані, як люди сприймали ці міста, як вони орієнтувалися в їх просторі, як вони називали певні місця та які топоніми при цьому використовували. Можна навести дуже простий приклад: мешканці Кривого Рогу уявляють місто в рамках кварталів. Наприклад, у місцевій газеті можна прочитати оголошення “Продам гараж в 12-му кварталі”. І кожному мешканцю Кривого Рогу все буде зрозуміло. У Черкасах, наприклад, коли домовляються зустрітись на розі, мешканці подумки прокладають маршрут на зразок “З квартали прямо, 4 направо...”, а в інших містах такі моделі чи ментальні мапи не пра-

цюють. У Львові немає 12-го кварталу, натомість є житлові масиви, наприклад, Сихів чи Рясне.

Тому, відбудовуючи зруйновані міста, варто прислухатися до місцевих мешканців, щоб хоча б зберегти якщо не архітектурну цілісність, то ментальну. Людям потрібно буде зрозуміти та прийняти, що це знайоме їм середовище, їхня “нова” батьківщина.

15. Список використаних джерел

Закони та нормативні акти:

Перелік нормативно-правових актів у сфері містобудування: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/derzhavniy-arhitekturno-budivelniy-kontrol-ta-naglyad/normativno-pravove-regulyuvannya/perelik-normativno-pravovih-aktiv-u-sferi-mistogbuduvannya/>

Конституція України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Земельний кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2768-14#Text>

Про землеустрій: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/858-15#Text>

Про засади державної регіональної політики: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

Про регулювання містобудівної діяльності: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3038-17#Text>

Про основи містобудування: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>

Про архітектурну діяльність: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

Про благоустрій населених пунктів: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>

Про стратегічну екологічну оцінку: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2354-19#Text>

Про державний земельний кадастр: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

Водний кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Лісовий кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3852-12#Text>

Податковий кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n6750>

Про охорону культурної спадщини: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-16#Text>

Про регулювання містобудівної діяльності: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3038-17#Text>

Порядок проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-%D0%BF#Text>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#n10>

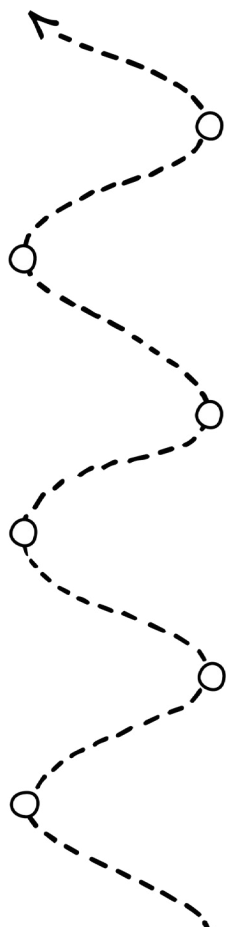
Про доступ до публічної інформації: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

Thomas ANDERSSON (2019). Revised Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-making Process

Кокчаров А. Режим доступу: <https://twitter.com/AlexKokcharov/status/1625172323312586752?s=20&t=fxXGkjKVK1hykHRNTFr0g>

Місто Енергодар <https://en.wikipedia.org/wiki/Enerhodar>

Місто Славутич <https://en.wikipedia.org/wiki/Slavutych>

м. Ісіномакі, Японія

Розташування: Портове місто з населенням 147 тис. Невелике місто.

Тривалість проєкту: 2011-2021 рр.

Складові: Відновлення після стихійного лиха, громадські ініціативи, державне/приватне житло, відродження бізнесу, створення бренду міста/місця, культурні заходи

Джерело: Mano Yo., Noda A. Post-disaster reconstruction of central Ishinomaki through the formation of local initiatives [Відбудова центру м. Ісіномакі після катастрофи шляхом формування місцевих ініціатив]

Загальна інформація

Ісіномакі – портове місто з населенням 147 000 осіб (2015 р.), яке зазнало значних руйнувань під час Великого землетрусу в Східній Японії в 2011 р. Багато будівель було пошкоджено, близько 10 000 осіб переїхали з цього району після землетрусу.

Уряд очолив зусилля з широкомасштабної реконструкції дамб і доріг; за інші зусилля з відновлення в основному відповідали місцеві громади. Поки тривало довгострокове будівництво, яке фінансується державою, місцеві громади шукали шляхи швидкого відновлення, щоб люди могли почати знову жити та працювати.

Концепція відновлення складалась з трьох елементів: 1) збереження традиційного рибальства та торгівлі, 2) відновлення міста таким, яким воно було до катастрофи, та 3) ініціативи та зміни, втілені людьми, які приїхали та залишилися після землетрусу.

Перший рік

Небувалий приплив людських ресурсів – до міста приїхали волонтери, щоб навести лад. Працюючи з місцевими жителями, вони органічно створили неофіційні польові офіси вздовж головної вулиці. Створені громадські зони для надання мешканцям місця для зустрічей, розмов, обміну думками та фінансування рішень місцевих проблем.

Створено команду проєкту “ІСІНОМАКІ 2.0”. До команди увійшли молоді волонтери з більших міст. Вони почали публікувати безкоштовну газету “Голос” та мапу прогулянок по місту Ісіномакі, де позначали знову відкриті магазини, надавали звіти про стан реконструкції та анонсували заходи на свіжому повітрі.

Власники підприємств – крамарі – організувалися. Виник ресторанный кластер, і так закріпилася концепція “Ісіномакі: місто для гурманів”. З’явилися нові види бізнесу, наприклад, виготовлення домашніх меблів своїми руками, ІТ-навчання, розробка додатків та нерухомість.

За два-п’ять років

Волонтерський рух пішов на спад. У місті залишилися ті, хто вирішив туди переїхати, облаштуватись та працювати. Нові мешканці та корінні жителі почали створювати нові місця, яких раніше не існувало. Створено близько 20 громадських місць для проведення всіх видів культурних заходів.

І далі з’являлися нові підприємства, а колишні власники магазинів відновлювали свій бізнес у тимчасових приміщеннях. Землевласники, бізнес-асоціації та групи розвитку громади профінансували ство-

Екоселище Таомі, Тайвань

рення спільного підприємства. Завдяки інтеграції та розміщенню функцій/проведення діяльності почала зростати собівартість землі. Багато будівель було переобладнано під нові цілі.

Особливий інтерес викликав житловий проект. “Комічі” – це композитна будівля площею 450 м². Ця будівля забезпечила колишніх мешканців житлом, молодь – гуртожитком, а комерсантів – орендованими приміщеннями. Це була програма, яка задовольняла потреби комерції та житла для молоді, особливо для тих, хто приїхав в місто як волонтер.

За п’ять-десять років

Завершився процес забезпечення жертв землетрусу державним та приватним житлом, відновились комерційна діяльність та успішно розвивається туризм. Громадські місця в центрі міста стали осередками широкого спектру проявів місцевої культури. Ці місця дають людям можливість отримати різні культурні враження, зокрема від образотворчого мистецтва, релігії та музики. Це улюблені місця для відвідувачів.

Крім того, кожні два роки в місті проводиться мистецький фестиваль “Відродження”. Створена Школа Ісіномакі для надання професійної освіти та встановлення зв’язків між місцевими освітніми установами. Створений консорціум для підтримки нових підприємств, житла, стажування, програм відрядження працівників та практичних семінарів.

Отриманий досвід

- Задовольнити щоденні потреби людей настільки ж важливо (якщо не важливіше), як і провести капітальну реконструкцію інфраструктури.
- Гнучкі та ефективні практики та програми, які враховують щоденні динамічні потреби відновлення, важливіші, ніж фіксований план.
- Дизайн програми (що люди будуть робити) настільки ж важливий, як і дизайн фізичного середовища (який простір будувати).

Розташування: Невелике селище в регіоні Пулі в центральному гірському районі Тайваню. Населення 77 тис.

Тривалість проекту: З 1999 р. по теперішній час.

Складові: Розширення можливостей громади, збереження довкілля, сільськогосподарський туризм, розбудова потенціалу.

Джерело: Community empowerment recovery after the Chichi Earthquake: the case of Taomi Ecovillage, Puli [Відновлення з компонентом розширення можливостей громади після землетрусу в Чічі: приклад екоселища Таомі, Пулі]

Загальна інформація

Таомі – це невелике селище в регіоні Пулі в центральному гірському районі Тайваню. Село було серйозно пошкоджено під час землетрусу 1999 р. в Чічі – найбільшого стихійного лиха на Тайвані з часів Другої світової війни. Від цього землетрусу постраждали 20 міст і селищ регіону Пулі та традиційне сільське та лісове господарство. Відтоді регіон Пулі зазнає відтік молоді та відчуває проблему старіння населення.

Відновлення в форматі екоселища

З 1994 р. Тайвань почав підтримувати розширення можливостей громади, переважно в міських районах, та покращення громадського простору у містах. У 1999 р. Тайвань запровадив політику Всебічного розширення можливостей громади. Залучення громади до процесів планування в Таомі є

проривом у розширенні прав та можливостей сільських громад.

Новий напрям

Національний фонд “Нова Батьківщина” надав громаді допомогу, створивши комітет з реконструкції громади для розробки бачення відновлення після катастрофи. З’явилися теми розвитку, зокрема навколишнього середовища, життя, освіти та промислового простору. Громада провела аналіз екологічних ресурсів та виявила, що регіон має багаті та різноманітні екологічні ресурси.

Був розроблений план перетворення традиційного сільськогосподарського селища на освітню базу з фокусом на органічному сільському господарстві, охороні навколишнього середовища та туризмі.

Окрім залучення до регіону зовнішніх ресурсів, уряд забезпечив інтенсивні навчальні програми для постраждалих від стихійних лих, щоб розширити можливості, необхідні для переходу до сільськогосподарського туризму, включаючи роботу в сімейних готелях та ресторанах.

У рамках урядової програми підтримки мешканцям селища запропонували роботу з вирощування місцевих та ендемічних рослин, проходження екологічних курсів та освоєння нових професій, зокрема кулінарії та готельного бізнесу.

Розвиток та оптимізація

Вдосконалена індустрія туризму стала автономною. Були розроблені інструкції щодо бронювання номерів, їжі, напоїв, подорожей, перекладу та продажу продукції тра-

м. Онагава, Японія

диційних ремесел. Були зроблені інвестиції у покращення доступності для малозабезпечених верств населення.

Оскільки екоселище добре себе зарекомендувало, громада побудувала мережу екологічного навчання, запровадила екологічну етику та методи, а також розширила міжгалузеву співпрацю.

Трансформація лідерства та подолання розбіжностей

Коли фонд “Нова батьківщина” повернув громаді керівні повноваження, виникли розбіжності щодо майбутньої роботи та розвитку. Між різними громадами регіону склалися конкурентні та антагоністичні стосунки. Центральним завданням цього етапу було досягнення консенсусу та подолання тривалих негативних внутрішніх стосунків, породжених недовірою. У ролі посередників були залучені треті сторони. Організаційну структуру було переглянуто.

Отриманий досвід

- Реконструкція складна тим, що вона часто більша за наявні можливості громади. Зовнішні ресурси, надані, зокрема, урядовими структурами високого рівня, університетами, громадськими групами, підприємствами та неурядовими організаціями, мають вирішальне значення.
- Будьте наполегливими в комунікації (навіть якщо вона здійснюється через посередника), щоб досягти консенсусу між усіма групами, які складають громаду, та сприяти розширенню можливостей громади у процесі відновлення.
- Будьте уважними до місцевого контексту (зокрема до людських і природних ресурсів).
- Проводьте навчання місцевих жителів, щоб підготувати їх до нової економічної діяльності. Забезпечення життєздатності місцевих жителів – центральна тема відновлення.

Розташування: Портове місто з центральною міською зоною та віддаленим півостровом. Населення 6 тис.

Тривалість проєкту: 2011-2014 рр.

Складові: відродження промисловості, громадська ініціатива, економічна відбудова.

Джерело: Tsuji T. The Disaster/ Reconstruction Process: a Case Study of Onagawa Town [Стихийне лихо/процес відновлення: приклад м. Онагава].

Загальна інформація

Онагава є портовим містом Японії з населенням 6319 осіб (за даними 2020 р.), з центральною міською зоною та віддаленим півостровом. Основною галуззю промисловості м. Онагава є обробна промисловість (переробка рибних продуктів), сільське господарство, лісове господарство та рибальство. Атомна електростанція, розташована в регіоні Онагава, на постійній основі забезпечує місто податковими надходженнями.

До катастрофи промислові групи мали значний політичний вплив в м. Онагава. Зокрема, представники рибопереробної промисловості та торгівлі то співпрацювали, то конфліктували стосовно напрямів регіонального розвитку.

Контекст відновлення

У 2011 році м. Онагава постраждало від землетрусу Тохоку та цунамі. Понад 85% будинків зазнали пошкоджень, понад 65% було повністю зруйновано.

Одразу після катастрофи за межами міста (через топографічні обмеження) були

побудовані тимчасові житлові комплекси. Це було тимчасове житло, побудоване за збірними технологіями складного типу. Деякі мешканці прожили у тимчасовому житлі аж до 5 років, перш ніж переїхали на постійне місце проживання.

Відбудова велася на площі понад 200 гектарів та передбачала зведення споруд для попередження наслідків стихійного лиха та суспільне житло. План реконструкції передбачає створення компактної міської території як адміністративного, медичного та комерційного центру. Центр міста поділений на три сектори: житловий, торговельний та промисловий.

Залучення громади

1 травня 2011 року міська адміністрація створила Штаб сприяння відбудові для контролю за процесами відбудови. Тим часом був створений Комітет з планування відбудови, до складу якого увійшли наукові експерти, представники муніципального персоналу, бізнес-груп та асоціації жінок.

Наприкінці 2011 року в Онагаві створили Раду з питань комунікації в галузі відбудови – асоціацію промислових груп. Рада розробила план реконструкції на основі інформації власників підприємств та працівників. План передусім передбачав відбудову економіки.

Для сприяння плануванню та координації зусиль різних організацій міста було створено Раду сприяння розвитку м. Онагава. Рада також мала переглядати коментарі громадськості та розробляти політику відбудови. Рада складалася з 11-ти осіб: 5 офісних співробітників та представники Асоціації покупців, Асоціації торгівлі та про-

м. Соледар, Україна

мисловості, Асоціації туризму, Кооперативної асоціації закупівель рибного ринку, Асоціації лідерів району та Асоціації жінок.

У 2012 р. міська влада створила Робочу групу розвитку міста. Група налічувала близько 60 осіб, які представляли різні гендерні групи, покоління та організації, та відповідала за надання інформації та збирання думок мешканців щодо проєктів відбудови. Члени групи повинні були зареєструватись та були обрані за рекомендацією Ради сприяння шляхом відкритого найму.

У 2013 році вперше провели проєктну конференцію “Відбудова міста”; цей дорадчий орган створили для збору думок мешканців. На конференції в рамках групи житлового будівництва створили аналітичну комісію. До складу комісії увійшли міський голова, науковці, представники кожного району міста та представники будівельного бізнесу.

У 2014 р. консультативну організацію з відбудови переформатували; до неї увійшла Рада мешканців щодо громадських закладів. До організацій увійшли члени, призначені міською владою та представники відповідних муніципальних установ. Серед проведених заходів були лекції, прогулянки містом та практичні семінари.

Отриманий досвід

- Ревіталізація промисловості є центральною частиною відбудови, і залучення торговельних груп до цього процесу має важливе значення.
- Залучення громадськості потребує часу, щоб ідея відповідала контексту. Таке залучення не можна забезпечити однією організацією; над залученням громадськості працює система з багатьох організацій, які доповнюють одна одну в процесі відбудови.
- Відбудова має відновити зруйновані соціальні відносини, не лише фізичну інфраструктуру.

Розташування: Невелике місто в Донецькій області, неподалік від м. Бахмут, з населенням приблизно 10 тис.; відомий своїми соляними копальнями.

Тривалість проєкту: 2021 р.

Складові: Проєкт презентує бачення громадського простору в м. Соледар з акцентом на двох парках, а також на залученні активних місцевих громад.

Джерело: Фулко Трефферс.

Загальна інформація

Соледар – невелике місто на сході України. У грудні 2021 р., на момент реалізації цього проєкту, на відстані 30 км від Соледару точилися бої з проросійськими сепаратистами. Культурна платформа “Ізоляція” вирішила започаткувати у цьому місті невеликий культурний хаб. Змушена полишити м. Донецьк, платформа “Ізоляція” продовжувала підтримувати міцні зв'язки зі східною частиною країни, навіть коли після російського вторгнення у 2014 р. штаб-квартиру “Ізоляції” було перенесено до Києва. “Ізоляція” усвідомлювала небезпечність російської пропаганди, відсутності культурного чи мистецького впливу, неможливості залучення громадян до вирішення місцевих проблем чи до впровадження змін, тому платформа залучила до співпраці з місцевою громадою нідерландських фахівців Фулко Трефферса та Марію ван Шайк, щоб створити бачення громадського простору.

Процес

Трефферс та ван Шайк працювали в Соледарі протягом місяця як запрошені планувальники. Протягом цього місяця відбулося три зустрічі з місцевою громадою, одна

офіційна зустріч з мером та головним архітектором міста та кілька зустрічей з іншими фахівцями громади – директором бібліотеки, театру тощо.

Логічну послідовність зустрічей із громадою визначили заздалегідь. Перша зустріч була присвячена збору інформації, відповідям на запитання та генерації максимально можливої кількості ідей. У ній взяли участь чоловіки, жінки та група хлопців (15-19 років). Також було важливо зблизитися з громадою, щоб спілкування перейшло на новий рівень. Трефферс та ван Шайк приєдналися до невеликої репетиції в музичній студії, яку фінансово підтримувала програма USAID. Це допомогло відчувати громадську активність та публічний простір. Ще однією метою було спробувати зменшити розрив між спеціалістами та місцевими жителями, щоб мешканці відчували, що можуть спілкуватися відкрито.

Другу зустріч присвятили презентації початкових ідей та отриманню відгуків. Крім того, на цю зустріч запросили групи, що були відсутні на першій зустрічі, зокрема дівчат. Під час цієї зустрічі місцеву громаду запитали, чи команда проєкту правильно розуміла їхні інтереси. Відвідувачів запросили до активної роботи над презентацією та інсталяцією, що була розроблена проєктною групою.

На третьому етапі зробили дві заключні презентації: одну для місцевої громади та одну для муніципалітету та регіональних ЗМІ. На цьому етапі знову з'явилися представники громади та навіть почали дебати з головною архітекторкою міста, намагаючись її переконати. Навіть національна українська телерадіокомпанія надіслала журналістів, щоб зняти сюжет для загальнонаціонального телебачення.

м. Великий Шариш, Словаччина

Інструменти

Ось деякі принципи, які Треффферс та ван Шайк використовували у своїй роботі:

- Встановіть тісний контакт з місцевими жителями. Вони розуміють ситуацію та мають зацікавленість. Коли є довіра та спілкування, ви дізнаєтесь і почуєте більше.
- Складіть план з чітких простих кроків. Презентуйте план на самому початку роботи та виконуйте його.
- Спілкуйтеся якомога більше так, щоб це було видно. Відвідайте проєктну ділянку та попросіть мешканців розповісти, що їм подобається, а що ні. Запитайте, чому саме, зберіть аргументи.
- Зустрічі мають бути короткими, практичні семінари можуть бути довгими.
- Залучайте громаду не лише розмовами та прогулянками по місцевості – запрошуйте мешканців до спільної роботи над кінцевими результатами.
- Завжди просіть мешканців висловити свою думку стосовно презентованих пропозицій. Обговорюючи кінцевий результат, попросіть мешканців висловлювати як суто негативні, так і позитивні коментарі, забезпечуючи максимальну прозорість.
- Відстежуйте процес: поясніть, що відбуватиметься з проєктом та із зібраними відгуками.
- Якщо ви хочете передати частину роботи іншому підряднику, спробуйте знайти спеціаліста власне у спільноті.

Зміст

Результатом процесу спільного проєктування стало бачення громадського простору в м. Соледар. Місто відоме своїми соляними шахтами – основним джерелом прибутку. Білі соляні копальні заворожують. Вже кілька років у деяких шахтах проводили щоденні туристичні екскурсії. Такі екскурсії ставали все більш популярними, проте після відвідування шахт туристи не мали, куди піти далі. Наземний простір різко контрастував з красою та дивами підземелля. Бачення для одного з парків полягало в тому, щоб з'єднати головні туристичні пам'ятки із центральним парком за допомогою символів із шахт та оглядової вежі, яку планували побудувати в центральному парку з чудовими краєвидами, зокрема видом на шахти, які формують ландшафт.

Щоб утримати місцеву молодь у місті, також розробили план іще одого, більшого, парку, з функціями природи та спорту, які можна розвивати поетапно, навіть із частковим залученням активної громади.

Місцеві жителі активно висловлювали свої потреби та ідеї та брали участь у засіданнях. Вони були приємно здивовані результатами і тим, що до них прислухались, та відчули свою причетність до отриманого результату. На запитання, яка складова бачення їм найбільш сподобалася, найчастіше лунала відповідь: усе, нам потрібно все це реалізувати. Це також був важливий аспект: мешканці розуміли, що це бачення не є занадто витратним чи надуманим. Це було реалістичне бачення, яке могло стати реальністю.

Саме тоді, коли “Ізоляція” почала думати над реалізацією, в Україну зайшли російські танки.

Розташування: м. Великий Шариш, Словаччина

Розташування: Невелике містечко в Словаччині з населенням 7000 осіб.

Тривалість проєкту: 2022 р.

Особливості: розширення існуючої мережі доріг та її вплив на ландшафт; більш екологічне та стале ландшафтне планування; стратегічний міждисциплінарний документ; Концепція сталого міського розвитку; Концепція міста на 2025-2040 рр.; Залучення громадськості

Джерела:

Сторінка студії: <https://spolka.cc/sk/muses-plus-velky-saris>

Документація стосовно проєкту MÚSES+; режим доступу: https://www.velkysaris.sk/index.php?id_menu=174527

Загальна інформація

Місто Великий Шариш у Східній Словаччині вже давно бореться з проблемою інтенсивного автомобільного руху, що вимагає розширення існуючої мережі доріг. У безпосередній близькості від міста триває будівництво R4, північної об'їзної дороги регіонального центру м. Пряшів. Таке вирішення дорожньої ситуації полягає в тому, щоб розвантажити мережу автодоріг у безпосередній близькості до міста. Однак це також матиме побічні негативні наслідки для навколишньої сільської місцевості та самого міста, які й так потерпають від нераціонального землекористування, зростання населення, погіршення стану навколишнього середовища та подальшої втрати біорозмаїття.

Процес

Міська адміністрація вирішила відповісти на ці виклики створенням проєкту MÚSES+, який мав на меті створити документ з комплексною оцінкою поточного стану міста та довкілля, а також рекомендації щодо їх покращення. Над проєктом працювала велика команда зовнішніх експертів з різних дисциплін. Було сформовано п'ять невеликих груп, які працювали над питаннями містобудування, ландшафту, геодезичних досліджень, туризму та залучення громадськості. Команда із залучення та комунікації з громадськістю наглядала над зусиллями із залучення громадськості решти команд на всіх трьох етапах: аналіз (ландшафт, урбаністика, туризм), синтез та остаточний проєкт бачення міста на 2025-2040 рр.

Проєкт стратегії залучення громадськості був розроблений таким чином: команда створила методологію, в якій була окреслена внутрішня участь міждисциплінарної проєктної групи. Ця група обговорила проєкт з містом та його представниками, які також брали участь у всьому процесі. Іншими учасниками проєкту були зацікавлені сторони та широка громадськість. Громадськість залучали до проєкту з квітня по листопад 2022 р. Команда проєкту безпосередньо спілкувалася приблизно з 300 людьми, хоча за втіленням проєкту стежили приблизно 2000 місцевих жителів. Інформаційна кампанія проєкту полягала в розповсюдженні інформації через місцеві газети, соціальні мережі, а також через міський мобільний додаток, сайт, на офіційних дошках оголошень та в системі громадського оповіщення. Громадськість залучали через ментальну онлайн-мапу та опитування. Збір інформації також проводився очно під час культурних

м. Познань, Польща

заходів навесні 2022 р. Для цього створили мобільний виставковий об'єкт "Велорикша", за допомогою якого група інформувала про проміжні результати проєкту. Проведення глибинних інтерв'ю та низки практичних групових семінарів допомогли команді виявити гострі проблеми та відзначити їх на кадастровій карті міста.

Результати

Результатом проєкту є стратегічний документ щодо навколишнього середовища, який аналізує екологічні та сталі стратегії містобудування, туризму та, перш за все, структури міста. Цей документ має безпосередній вплив на муніципальний план зонування, до якого необхідно буде внести зміни. Завдяки проєкту зросла довіра між муніципалітетом та місцевими мешканцями, які спілкувалися один з одним під час проєкту та налагодили нову співпрацю. Таким же чином, місто підвищило обізнаність про планування міста та збільшило мотивацію громадян брати участь в управлінні містом.

Проблемою була обмежена тривалість проєкту. Цей дефіцит часу не дозволив команді отримати ефективні результати залучення громадськості чи точно дотриматися попередньо визначеної структури, оскільки вона розвивалася поступово та з різним ступенем залученості цільових груп. Інші обмеження були типові для процесів залучення громадськості в Словаччині та в інших країнах.

Розташування: Одне з найстаріших та найбільших міст Польщі з населенням 553 000 осіб.

Тривалість проєкту: з 2006 р. – дотепер.

Особливості: Ревіталізація занедбаної центральної частини міста; Мешканці активно співпрацюють з містобудівниками; Соціальна концепція розвитку.

Джерело: Katarzyna Starzyk, Laboratory For Social Research And Innovation "Stocznia": Description Of An Interesting Example Of Participation Revitalisation Activities In The "Śródka" Area In Poznan [Опис цікавого прикладу діяльності з активізації залучення громадськості в районі Шродка, м. Познань]

Загальна інформація

Шродка (історичний район у центрі м. Познань) довгий час був занедбаною територією із серйозними соціально-економічними проблемами. Поступова деградація почалася наприкінці 1960-х та на початку 1970-х років, коли нова швидкісна магістраль у напрямку Варшави прорізала територію, чітко відокремлюючи її від іншої частини центру міста та значно зменшуючи пішохідний рух у цьому напрямку. Більше того, через річку Цибіна багато років не було переправи, яка б сполучала район Шродка з рештою міста. Колись такий міст існував, але в 1970-х роках його остаточно знесли й більше не відновлювали. Фізичне та функціональне відокремлення району Шродка від центру міста прискорило процес деградації, що зумовило його ізоляцію та поступовий занепад.

Процес

У 2005 р. Офіс координації проєктів Департаменту ревіталізації м. Познань започаткував програму ревіталізації міста. Одним із ключових намірів було залучити мешканців міста та інших суб'єктів до всього процесу з самого його початку та врахувати їхні потреби та думки. Район Шродка отримав статус пілотної ділянки як центр подальшої проєктної діяльності. Метою пілотного проєкту було створення плану розвитку території, підготовленого у форматі всебічного партнерства між мешканцями та містобудівниками.

Першим кроком пілотного проєкту стало соціально-демографічне дослідження, проведене консалтинговою компанією за участі місцевої громади, щодо наявної ситуації на обраній ділянці. Компанія вирішила провести опитування, звернувшись до місцевих зацікавлених сторін. Це надало проєкту дві великі переваги: люди продемонстрували більшу готовність поговорити зі своїми сусідами, а місцева громада із самого початку долучилась до проєктної діяльності. Дуже допомогла в цьому процесі районна рада, до якої увійшли найактивніші мешканці району. Наступним кроком Департаменту ревіталізації спільно з районною радою було створення соціальної концепції розвитку району Шродка. Цю концепцію було сформульовано як набір орієнтирів для майбутньої роботи дизайнерів та планувальників. Після розробки концепції провели двоетапні консультації з громадськістю. Частину вимог мешканців врахували та реалізували в місцевому плані. Найважливішим реалізованим проєктом за результатами громадських консультацій була реконструкція зруйнованого мосту, який з'єднав цей район з рештою центру міста.

Оскільки ця модель співпраці між мешканцями та містом довела свою високу ефективність, відтоді місто співпрацює з громадянами над кількома іншими успішними проектами.

Результати

Під час проекту виявили декілька перешкод, переважно законодавчого характеру. Оскільки муніципалітет володіє лише невеликою кількістю будівель у цьому районі, сфера можливої діяльності була значно обмежена. Також відсутність загальнодержавного законодавчого регулювання щодо ревіталізації міст змусила організаторів переорієнтувати проєкт на культурну діяльність. Хоча це й не призвело до суттєвих змін Програми ревіталізації, така діяльність суттєво сприяла інтеграції громадян у процес містобудівництва.

Поділіться вашим зворотнім зв'язком для покращення Довідника

Для переходу в анкету ви можете використати посилання нижче чи за QR-кодом праворуч

<https://forms.gle/vC2wC3YgydaBJRSx9>

